

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

~~JAWNE~~
~~POUFNE~~

Egz. Nr.....2

~~4~~ 1925

Pplk dypl. Józef ŁAZAREK

**DOSKONALENIE METODYKI
PROWADZENIA ĆWICZEŃ GRUPOWYCH
Z TAKTYKI OGÓLNEJ
ZE SŁUCHACZAMI I KURSU ASG WP**

Rozprawa doktorska

Część I

12228

WARSZAWA 1985

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**

IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWNE

POUFNE

Egz. Nr. 2

~~(4) 1925~~

Ppłk dypl. Józef ŁAZAREK

**DOSKONALENIE METODYKI
PROWADZENIA ĆWICZEŃ GRUPOWYCH
Z TAKTYKI OGÓLNEJ
ZE SŁUCHACZAMI I KURSU ASG WP**

Rozprawa doktorska

Część I

12228

WARSZAWA 1985

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im. gen. broni Karola Swierczewskiego

INSTYTUT DYDAKTYKI WOJSKOWEJ

JAWNE

Egz. nr. 2

Przekl. Prof. 779/21.08.95

ppłk dypl. Józef Łazarek

DOSKONALENIE METODYKI PROWADZENIA CWICZEN GRUPOWYCH
Z TAKTYKI OGOLNEJ ZE SŁUCHACZAMI I KURSU ASG WP

/ Rozprawa doktorska /

Opracowana pod kierownictwem
naukowym

płk. prof. dr. Kazimierza NOŻKO

WARSZAWA

WRZESIEN

1985r.

1. ZAŁOŻENIA WSTĘPNE.

Uzasadnienie tematu, cel pracy, hipoteza robocza, problemy badawcze, założenia koncepcyjne pracy, metody badawcze, ocena literatury przedmiotu badań, krótka treść rozdziałów... 4

2. OCENA METODYKI PROWADZENIA ZAJEĆ GRUPOWYCH W POMIESZCZENIACH Z TAKTYKI OGÓLNEJ ZE SŁUCHACZAMI I KURSU ASG WP 16

2.1. Plusy i minusy prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP 16

2.2. Przyczyny powstawania wad w metodyce prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP 22

2.3. Propozycje doskonalenia metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP 23

3. CZYNNIKI WPŁYWAJĄCE NA METODYKĘ PROWADZENIA ZAJEĆ GRUPOWYCH W POMIESZCZENIACH Z TAKTYKI OGÓLNEJ ZE SŁUCHACZAMI I KURSU ASG WP 29

3.1. Przedmiot kształcenia 29

3.2. Cele kształcenia 31

3.3. Tematy kształcenia 32

3.4. Metody kształcenia 35

3.5. Wiek słuchaczy 38

3.6. Warunki kształcenia 40

4. PRZEBIEG ZAJEĆ GRUPOWYCH W POMIESZCZENIACH Z TAKTYKI OGÓLNEJ ZE SŁUCHACZAMI I KURSU ASG WP 43

4.1. Część wstępna zajęć grupowych 44

4.2. Część główna zajęć grupowych 46

4.3. Część końcowa zajęć grupowych 50

ZAKOŃCZENIE 52

WYKAZ LITERATURY 55

WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW 57

1. Wyjaśnienie terminów przyjętych w rozprawie 57

2. Opracowanie metodyczne zajęcia grupowego 60

3. Sprawozdanie z przeprowadzonych badań metodą obserwacji .. 65

4. Arkusz obserwacji	69
5. Sprawozdanie z przeprowadzonych badań opinii	71
6. Ankieta badania opinii	79
7. Sprawozdanie z przeprowadzonych badań dokumentacji	82
8. Opis gabinetu retoryki CDO WP	88

I. ZAŁOŻENIA WSTĘPNE

Uzasadnienie tematu, cel pracy, hipoteza robocza, problemy badawcze, założenia koncepcyjne pracy, metody badawcze, ocena literatury przedmiotu badań, krótka treść rozdziałów.

W programie studiów ASG WP taktyka ogólna^{1/} stanowi zasadniczy przedmiot kształcenia słuchaczy pierwszego roku. Spośród różnych form realizacji tego przedmiotu, ćwiczenia grupowe spełniają podstawową rolę w przekazywaniu wiedzy i kształtowaniu osobowości studiujących oficerów. Rola ta wynika z tego, że w ćwiczeniach grupowych istnieją najlepsze warunki indywidualnego nauczania i wdrożenia słuchaczy do praktycznego zastosowania nabytych / w toku wykładów i samodzielnego studiowania / wiadomości w konkretnej sytuacji taktycznej. Ćwiczenia grupowe umożliwiają uzyskanie przez słuchaczy niezbędnego zasobu wiedzy, umiejętności i nawyków w zakresie organizowania i prowadzenia działań bojowych oraz ujednoczenia poglądów, dotyczących rozwiązywania problemów współczesnego pola walki. Jest to najbardziej aktywne oddziaływanie na słuchaczy, zwłaszcza w rozwijaniu wyobraźni, podejmowania ryzyka i decyzji w ograniczonym czasie, łączenia wyszkolenia z wychowaniem. Ćwiczenia grupowe są warunkiem koniecznym i niezbędnym przejścia do wyższego rodzaju ćwiczeń taktycznych, jakimi są ćwiczenia dowódczo-sztabowe.

Rola ćwiczeń grupowych w nauczaniu taktyki ogólnej ma swoje odbicie w programie I roku studiów.^{2/} Dla przykładu, w grupach ogólnowojskowych na przedmiot taktyki ogólnej przeznaczają się 296 godzin, z tego na ćwiczenia grupowe - 133 godziny, to jest 48%. Podobnie jest w grupach specjalistycznych I Kursu Wojsk Lądowych.

Stosowane dotychczas metody kształcenia w ćwiczeniach grupowych opierają się o doświadczenia wieloletniej praktyki i zalecenia ogólnych wymogów dydaktycznych. Istnieją one / metody / w świadomości nauczycieli o dużym stażu akademickim, zwłaszcza oficerów prowadzących instruktáže do konkretnych ćwiczeń grupowych i organizujących proces kształcenia w uczelni.

---

^{1/} Wyjaśnienie terminów przyjętych w rozprawie- załącznik nr 1.

^{2/} Por. Plan tematyczny I roku studiów WWL od roku akademickiego 1984/1985. Wyd. ASG WP, Warszawa, 1984, S.67

Pewne elementy metod opisane są w opracowaniach metodycznych zajęć grupowych^{3/}.

Ten stan rzeczy, przeważnie wydłuża czas przygotowania się, szczególnie młodych stażem nauczycieli akademickich, do prowadzenia na wysokim poziomie ćwiczeń grupowych.

Praktyka prowadzenia ćwiczeń grupowych ze słuchaczami I Kursu, dyskusje z doświadczonymi nauczycielami, pozwoliły zapoznać się z wieloma poglądami, ustalić cele i określić występujące wątpliwości. co do sporadycznie zdarzających się ujemnych faktów i zjawisk. Do nich, min. należą:

- nagminne „, odpytywanie „ słuchaczy w czasie całych ćwiczeń grupowych, skupianie głównej uwagi nauczycieli na formie meldunku słuchaczy, zachowania się przy mapie, kosztem nauczania myślenia,
- pozostawienie słuchaczy z trudnymi problemami taktycznymi do rozwiązania w czasie nauki własnej / przed zajęciami grupowymi /, co rodzi wiele błędów, stratę czasu, zniechęcenie i w rezultacie sięganie po rozwiązania, zawarte w opracowaniach metodycznych, itp.

Powyższe fakty dostrzegane są i mocno akcentowane w wystąpieniach Komendanta ASG WP, jego zastępców oraz Komendanta WWL podsumowujących każdy miniony rok akademicki^{4/}.

Wszystko to było inspiracją do podjęcia tematu rozprawy, naukowego przebadania metodyki prowadzenia ćwiczeń grupowych, poszukanie rezerw, które w aktualnych warunkach ASG WP pozwolą na powiększenie efektów dydaktyczno-wychowawczych.

W tym miejscu godzi się przypomnieć, iż ćwiczenie grupowe składa się z zajęć grupowych, odpowiednio rozłożonych w czasie i prowadzonych w pomieszczeniach oraz w terenie. Ze względu na to, że prowa-

---

^{3/} Por. Załącznik nr2: Opracowanie metodyczne zajęcia grupowego.

^{4/} Por. Wystąpienie Komendanta ASG WP podsumowujące działalność dydaktyczno-wychowawczą w uczelni z 17 września 1982r. oraz kolejne wystąpienia z 1983 i 1984r:

Troska o poziom nauczania taktyki ogólnej przewijała się także w czasie Konferencji Metodyczno-Szkoleniowej w styczniu 1983r. przeprowadzonej w ASG WP pod przewodnictwem gen. Molczyka.

dzeniem zajęć grupowych w terenie zajęli się już inni oficerowie^{5/}, autor skupił swoją uwagę na zajęciach grupowych w pomieszczeniach.

Cel pracy: Doskonalenie metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP.

Hipoteza robocza: Bardzo poważną dziedziną zapewniającą doskonalenie procesu dydaktyczno-wychowawczego słuchaczy I Kursu ASG WP z taktyki ogólnej są zajęcia grupowe w pomieszczeniach. W metodyce prowadzenia zajęć grupowych tkwią bogate źródła rezerw, umożliwiające podniesienie poziomu i jakości kształcenia.

Dotyczy to głównie przygotowania młodych stażem nauczycieli akademickich do prowadzenia zajęć grupowych, zwłaszcza w ramach kierowanego samokształcenia w Katedrze Taktyki Ogólnej ASG WP.

Koniecznością staje się również głębsze rozumienie przez nauczycieli akademickich czynników wpływających na ich pracę w zajęciach grupowych, na czoło których wysuwa się umiejętność doboru odpowiednich metod kształcenia.

Odpowiedniej przebudowy wymaga także struktura przebiegu zajęć grupowych w pomieszczeniach, przede wszystkim pod kątem uwzględnienia faktycznego przygotowania kandydatów do studiów w ASG WP;

Główny problem badawczy: W jaki sposób doskonalic metodykę prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP z punktu widzenia uzyskania najwyższej skuteczności kształcenia w aktualnych warunkach uczelni?

Szczegółowe problemy badawcze:

1. Jakie są plusy i minusy aktualnej metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP?

2. W jakim obszarze istnieją możliwości doskonalenia metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP?

3. W jaki sposób doskonalic metodykę prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP?

---

^{5/} Por. Sznajder R., Metodyka nauczania pracy dowódcy pułku w terenie, Rozprawa doktorska, Warszawa, 1982 r.

Założenia koncepcyjne pracy: Przeprowadzenie badań związanych z tematem rozprawy nie było zadaniem łatwym, ze względu na różnorodność problemów w nim występujących. Metodyka bowiem prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej wiąże się ściśle z celami studiów, programem kształcenia, ilością czasu przeznaczoną na jego realizację, warunkami dydaktycznymi uczelni, itp. Duży i niezmiernie intrygujący obszar badawczy, przy skromnych możliwościach autora, nakazywał skupienie sił na głównym problemie, jednakże bez negowania istoty i wpływu pozostałych problemów badawczych. Dlatego właśnie uwagę skierowano na czynności nauczyciela akademickiego od momentu rozpoczęcia do czasu zakończenia zajęcia grupowego w pomieszczeniu. Zrezygnowano także z badania problematyki opracowania i organizowania ćwiczeń grupowych, poprzestając na przyjęciu ich do wiadomości w aktualnej postaci. Oczywiście wyniki badań wywierają bezpośredni i pośredni wpływ na treść opracowań metodycznych zajęć grupowych prowadzonych w pomieszczeniach, zwłaszcza w części dotyczącej wskazówek metodycznych / metod kształcenia / dla zrealizowania celu zajęć.

Zakres badań ograniczono do I roku studiów ASG WP ze względu na własne doświadczenie, wyniesione w procesie dydaktyczno-wychowawczym w KTO ASG WP oraz chęć i dążenie autora głębszego przebadania szczegółowych problemów.

Adresatem słowa „doskonalenie” w temacie rozprawy są nauczyciele taktyki ogólnej, zwłaszcza młodzi stażem, którzy spełniają kierowniczą rolę w zajęciach grupowych prowadzonych w pomieszczeniach

Metody badawcze.

Przy rozwiązywaniu problemów badawczych zastosowano następujące metody badawcze: obserwacja, badanie opinii, badanie dokumentacji.

Metoda obserwacji miała charakter indywidualny, bierny i bezpośredni, tzn. autor stosował ją osobiście w czasie hospitacji prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach. Przy pomocy tej metody uzyskano własny, krytyczny pogląd co do zalet i wad metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach.

Metoda badania opinii znalazła zastosowanie dla uzyskania wiarygodnych danych, dotyczących plusów i minusów metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami

I Kursu ASG WP. Wykorzystano do tego celu ankietę anonimową, otwartą by respondenci / słuchacze i nauczyciele akademicy / mogli swobodnie uzasadnić to, o czym byli uprzejmi poinformować.

Dla głębszego zrozumienia uzyskanych informacji za pomocą metody badania opinii, skorzystano z wywiadu dla określenia stopnia ich wiarygodności. Szczególnie cenne informacje uzyskano od Kierownictwa Oddziału Szkolenia i KTO ASG WP.

Metoda badania dokumentacji została wykorzystana dla ustalenia przyczyn, źródeł powstawania wad w metodyce prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach. Badaniami objęto:

- plany tematyczne I roku studiów ASG WP z lat 1980-1984r.,
- opracowania metodyczne zajęć grupowych prowadzonych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP, z lat 1980-1984,
- protokoły z egzaminów wstępnych do ASG WP z lat 1980-1984,
- ankiety personalne słuchaczy I roku studiów z lat 1980-1984,
- informator dla kandydatów na studia w ASG WP.

Ponadto skorzystano z takich metod jak: analiza, synteza, porównanie oraz analogia.

Teren badań.

Główne prace badawcze zostały zrealizowane w KTO ASG WP. Szereg prac badawczych, uzupełniających wykonano w Katedrze Sztuki Operacyjnej i innych Katedrach ASG WP.

Badaniami opinii zostali objęci nauczyciele akademicy oraz słuchacze II i III Kursu Wydziału Wojsk Lądowych ASG WP, którzy wynieśli spostrzeżenia z zajęć grupowych I roku studiów.

Konkretyzując teren badań w tej zbiorowości społecznej, starano się uzyskać z dwóch, formalnie przeciwstawnych źródeł, opinie dotyczące zalet i wad metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP.

Ocena literatury przedmiotu badań.

Dążąc do zapewnienia pracy jak najszerszej podstawy badawczej, wyłoniła się konieczność wykorzystania odpowiedniej i dostępnej literatury przedmiotu. Pozycje, które zostały wykorzystane zawiera wykaz literatury. Można w tej literaturze wyróżnić trzy grupy.

Pierwsza, która traktuje o rodzajach ćwiczeń oraz ogólnych zasadach ich prowadzenia.

Druga, która dotyczy szczegółowej metodyki prowadzenia ćwiczeń grupowych w ASG WP.

Trzecia, w której autorzy wychodząc z ogólnych zasad pedagogiki, sugerują wskazówki, zapewniające skuteczną realizację celów kształcenia.

W pierwszej grupie na uwagę zasługuje wiele wydawnictw, spośród których na czoło wysuwają się „Zagadnienia metodyki nauczania w ASG WP, Warszawa, 1985”, przeznaczone do użytku nauczycieli akademickich. Zawarte są w nim podstawy teoretyczne studiów, metody i formy kształcenia, właściwości opracowania, organizowania i prowadzenia ćwiczeń operacyjno-taktycznych. Są także zalecenia prowadzenia ćwiczenia grupowego, które sprowadzają się do wskazówek: „...wykładowca w trakcie zajęć poleca słuchaczom zreferowanie wypracowanych przez nich rozwiązań i ustaleń, a następnie inicjuje krótką wymianę poglądów. W wypadku podejmowania przez nich błędnych decyzji, wykładowca występując w odpowiedniej roli, powinien naprowadzić ich na właściwy tok rozumowania, żądając uzasadnienia podjętych decyzji.”

Zdaniem autora, są to zbyt ogólnikowe wskazania metodyczne, zbyt skromne dla młodych stażem / i nie tylko / nauczycieli akademickich. Nie uwzględniają ani konkretnego przedmiotu kształcenia, ani specyfiki pierwszego roku studiów, ani warunków prowadzenia zajęcia grupowego w pomieszczeniu.

W drugiej grupie literatury na czoło wysuwają się dwie pozycje.

Pierwsza to „Metodyka ćwiczeń taktycznych. Wyd. ASG WP, Warszawa, 1976r.” Na 91 stronie opisane są szczegółowo czynności nauczyciela prowadzącego zajęcia grupowe. Są tu także wskazówki, w jaki sposób przerabiać poszczególne zagadnienia szkoleniowe/ podejmowanie decyzji, stawianie zadań, itd. /.

W przekonaniu autora jest to wartościowa pozycja, zwłaszcza co do użyteczności wskazań metodycznych, mimo iż ogólnie traktuje o ćwiczeniach grupowych, bez adresowania do konkretnego przedmiotu kształcenia.

Druga to „Metodyka nauczania taktyki ogólnej w ASG WP, Wyd. ASG WP, Warszawa, 1983r.”, w której część dotyczącą przebiegu zajęć grupowych w pomieszczeniach, opracował autor rozprawy, przy czynnym wsparciu przełożonych i kolegów w Zakładzie Działań Bojowych Pułku KTO ASG WP.

W wydawnictwie opisane są bardzo szczegółowo czynności nauczyciela akademickiego w całej strukturze zajęcia grupowego w pomieszczeniu / część wstępna, główna, końcowa /, wskazówki dotyczące nauczania przykładowych zagadnień szkoleniowych, itp. Wartość użyteczną wydawnictwa podkreśla zalecenie Komendanta ASG WP z czwartego kwietnia 1983 roku, wprowadzające je do użytku dla nauczycieli akademickich.

W trzeciej grupie literatury jest wiele cennych i ciekawych pozycji^{6/}, w których zawarte są ogólne zasady pedagogiki oraz dydaktyki umożliwiające głębsze zrozumienie istoty zajęć grupowych w pomieszczeniach, struktury zajęć, czynników wpływających na pracę nauczyciela w zajęciach grupowych, w jaki sposób należy uczyć słuchaczy umiejętności pracy w roli dowódcy pułku. Przystudiowanie tej literatury pozwoliło zwrócić ostrzejszą uwagę na zalecenia metodyczne zawarte w opracowaniach metodycznych zajęć grupowych w pomieszczeniach, treści metodyczne dwóch pierwszych grup literatury oraz umożliwiło krytyczne podejście do praktyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach.

Ponadto autor korzystał z publikacji zawartych m.in. w takich wydawnictwach, jak: „Myśl Wojskowa”, „Życie Szkoły Wyższej”, itd. W wymienionych czasopismach dość często ukazują się artykuły, które zawierają cenne poglądy, dotyczące doskonalenia procesu dydaktyczno-wychowawczego.

-
- 6/ Np.: Bogusz J., Dydaktyka wojskowa, Warszawa, 1983r.
Kotarbiński T., Sprawność i błąd, Warszawa, 1957r.
Kupisiewicz Cz., Podstawy dydaktyki ogólnej, Warszawa, 1980r.
Kupisiewicz Cz., Niepowodzenia dydaktyczne, Warszawa, 1970r.
Zakrzewski J., Wybrane zagadnienia z dydaktyki wojskowej,
Wyd. ASG WP, Warszawa, 1974r.
Zakrzewski J. Wzorcowy system przygotowania nowoczesnego dowódcy, Wyd. ASG WP, Warszawa, 1977r.
Zakrzewski J. Problemy metodyki prowadzenia wykładów, seminariów i zajęć grupowych w ASG WP z wykorzystaniem technicznych środków metodycznych, Wyd. ASG WP, Warszawa, 1974r.

Cennym uzupełnieniem przedstawionej literatury są dwie pozycje, a mianowicie: Szramczenko A. Poradnik oficera - Cwiczenia taktyczne. Wyd. MON, Warszawa, 1978r. oraz opracowanie naukowo-badawcze: Kierunki zwiększania efektywności i jakości przygotowania kadr oficerskich w akademiach dowódczo-sztabowych. Wyd. ASG WP, Akademia Wojskowa im. M.W. Frunzego, Moskwa, Warszawa, 1980r.

Obydwa wydawnictwa zawierają w treści konkretne wskazówki dotyczące prowadzenia ćwiczeń grupowych, w tym także zajęć w pomieszczeniach.

Warto tu również wspomnieć o rozprawach doktorskich pracowników ASG WP, zajmujących się doskonaleniem procesu studiów w uczelni.

Pierwsza pozycja, której autorem jest płk Sznajder R., stała się drogowskazem poszukiwań i rozwiązań problemów badawczych niniejszej rozprawy.^{7/}

Druga praca, której autorami są płk. Sołtykiewicz K., i Górczyk F., bazuje na założeniu, że wysoko oceniani na egzaminach absolwenci ASG WP, po objęciu stanowisk w wojskach, wykazują się dużą wiedzą teoretyczną, lecz umiejętności praktyczne są zbyt małe w stosunku do zadań stawianych w jednostkach i instytucjach LWP. Utwierdziło to autora w przekonaniu o potrzebie przebudowy zajęć grupowych w pomieszczeniach, z korzyścią dla nabywania przez słuchaczy umiejętności praktycznych w roli dowódcy pułku.^{8/}

Kończącym akcentem przeglądu literatury związanej z przedmiotem badań, jest artykuł pracowników Centrum Doskonalenia Oficerów w Rembertowie płk. Rusina Z. i kpt. Kąkolewskiego T. przedstawiający gabinet retoryki, wykorzystywany w procesie dydaktyczno-wychowawczym uczelni.^{9/} Autorzy projektu gabinetu, zainspirowani przez Komendanta CDO gen. Golika A., zrealizowali praktyczne rozwiązanie sali, w której oficerowie nabywają umiejętności wypowiedzenia się przed wymagającym audytorium, co jest szczególnie ważne w zajęciach grupowych

---

^{7/} Sznajder R., Metodyka nauczania pracy dowódcy pułku w terenie, Rozprawa doktorska, Warszawa, 1982 r.

^{8/} Sołtykiewicz K., Górczyk F., Opracowanie i prowadzenie egzaminacyjnego ćwiczenia szkieletowego Nr300. Operacja zaczepna armii, Rozprawa doktorska, Warszawa, 1983r.

Niniejsza rozprawa składa się z dwóch części. Pierwsza zawiera wyniki badań i propozycje doskonalenia metodyki prowadzenia ćwiczeń grupowych w aspekcie teoretycznym, druga - praktycznym.

Krótką treść rozprawy.

Część pierwsza rozprawy zawarta jest w trzech rozdziałach wynikających z postawionych problemów badawczych.

W rozdziale pierwszym przedstawiono ocenę aktualnego stanu metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP. Uzyskane wyniki badań / przedstawione w załącznikach: 3, 5, 7 / potwierdziły zakładaną hipotezę roboczą.

W opinii respondentów praca nauczycieli w procesie dydaktyczno-wychowawczym zajęć grupowych w pomieszczeniach zasługuje na uznanie.

Do plusów tejże metodyki zaliczono m.in.: doskonałe merytoryczne przygotowanie nauczycieli do prowadzenia zajęć, ich wysoką wymagalność do słuchaczy I roku studiów, ogromne zaangażowanie w procesie kształcenia, itp.

Do minusów metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach opiniujący zaliczają aktualny model przebiegu zajęć, ściśle przestrzegany przez nauczycieli akademickich, który pozostaje w sprzeczności z wymogami pedagogiki, dotyczącymi nauczania słuchaczy umiejętności pracy w roli dowódcy pułku oraz w niewielkim stopniu uwzględnia faktyczne przygotowanie słuchaczy do studiów w ASGWP.

Z przeprowadzonych badań wynika, że zdecydowana większość oficerów przybyłych na studia do ASG WP, wywodzi się ze stanowiska dowódcy kompanii / baterii /. Tylko nieliczni zetknęli się ze stanowiskiem dowódcy batalionu / dywizjonu / lub oficera sztabu pułku. Podobnie niewielu ukończyło WKDO. A są to podstawowe warunki przyjęcia na studia w ASG WP. Uzyskane wyniki przez oficerów w czasie egzaminów wstępnych, zwłaszcza z taktyki ogólnej, są raczej przeciętne. Jednym słowem, przygotowanie oficerów do uczestnictwa w zajęciach grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej na I roku studiów jest niewystarczające, by można było spokojnie podjąć, jakościowo nową problematykę, organizowania i prowadzenia działań bojowych w roli dowódcy pułku.

9/ Por. ppłk dr Rusin Z., kpt Kąkolewski T., Gabinet retoryki, Przegląd Wojsk Lądowych Nr 7/1984 r.

W obecnym modelu przebiegu zajęć grupowych w pomieszczeniach, słuchacze odpowiednio poinstruowani przez nauczyciela / instruktą, konsultacja / w czasie nauki własnej samodzielnie rozwiązują problemy wynikające z treści zajęcia, które dopiero się odbędzie. Respondenci mocno akcentują, że ta samodzielna praca słuchaczy, z braku odpowiedniego przygotowania, przynosi niewielkie efekty, rodzi wiele błędów, zniechęcenie a przy braku czasu zmusza do sięgania po rozwiązania gotowe, zawarte w opracowaniach metodycznych zajęć grupowych. W toku zajęć grupowych nauczyciele akademicy żądają od słuchaczy przedstawienia rozwiązań wypracowanych w czasie nauki własnej, po czym następuje podsumowanie. A ponieważ z reguły wypracowane przez słuchaczy „samodzielne” rozwiązanie pokrywa się z tym, które ma prowadzący zajęcia grupowe, wszystko jest „dobrze i bardzo dobrze” i można więcej czasu poświęcić na zachowanie się oficera przy mapie, posługiwanie się wskaźnikiem, itp., pomijając zupełnie nauczanie rozwiązywania problemów taktycznych. Opiniujący, powołując się na zasadę stopniowania trudności, postulują aby umiejętności pracy w roli dowódcy pułku uczyć w toku zajęć grupowych pod kierunkiem nauczyciela akademickiego.

Uzyskano także wyniki, które wskazują na zróżnicowaną znajomość przez nauczycieli akademickich, istniejących obiektywnie czynników, wpływających na metodykę prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach. Dotyczy to zwłaszcza rozumienia miejsca i roli zajęcia grupowego w pomieszczeniu we wszystkich formach nauczania taktyki ogólnej, umiejętności formułowania celów kształcenia, doboru metod i środków dydaktycznych, wykorzystania istniejących warunków kształcenia.

W części końcowej rozdziału przedstawiono także wyniki badań, które wykraczają poza zakres tej pracy ale mogą być wykorzystane przez innych pracowników naukowych. Dotyczy to m.in. wykorzystania w zajęciach grupowych telewizji, stołów plastycznych, gier komputerowych a także potrzeby zmiany ilości ćwiczeń grupowych, godzin przeznaczonych na realizację zajęć grupowych w pomieszczeniach, itd.

Autor nie poprzestał na pokazaniu zalet i wad aktualnej metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach. W dalszej części pracy przedstawiono propozycje zmierzające do doskonalenia działalności

nauczycieli akademickich w zajęciach grupowych.

I tak w rozdziale drugim wyjaśniono w jaki sposób należy **rozumieć** czynniki wpływające na metodykę prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach ze słuchaczami I Kursu ASG WP. Na konkretnych przykładach wyjaśniono miejsce i rolę zajęcia grupowego w przedmiocie nauczania taktyki ogólnej, w tym związek treści zajęć z poprzedzającymi je wykładami. Ma to bowiem istotny wpływ na przygotowanie słuchaczy do pracy w roli dowódcy pułku. Z kolei wyjaśniono sposób konstruowania szczegółowych celów kształcenia, kryteria doboru metod kształcenia do poszczególnych zagadnień szkoleniowych. W części końcowej rozdziału, przedstawiono zalecenia dotyczące poznania przez nauczyciela akademickiego faktycznego przygotowania oficerów do studiów w uczelni oraz sposób doboru środków dydaktycznych w warunkach prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniu.

Następnie w rozdziale trzecim przedstawiono nowy model przebiegu zajęć grupowych w pomieszczeniu, który z jednej strony odpowiada wymagom pedagogiki w zakresie nauczania słuchaczy umiejętności pracy w roli dowódcy pułku, a z drugiej strony uwzględnia faktyczne przygotowanie słuchaczy do studiów w ASG WP. Na przykładzie wybranego zagadnienia szkoleniowego / analizy zadania bojowego / wyjaśniono kolejne etapy postępowania nauczyciela akademickiego dotyczące: określenie celu czynności, sformułowania reguły prowadzenia analizy zadania bojowego, pokazu czynności, próbnego wykonywania analizy zadania pod auspicjami nauczyciela oraz **samodzielnego wykonywania** czynności przez słuchaczy dla nabycia wprawy w działaniu.^{10/} Opisana została szczegółowo także struktura zajęcia grupowego w pomieszczeniu / część wstępna, główna i końcowa / od momentu jego rozpoczęcia do czasu jego zakończenia.

Autor oczekuje, że treść pracy zainteresuje zwłaszcza młodych stażem nauczycieli akademickich dla ułatwienia im adaptacji w nowych warunkach służby wojskowej, jaką jest praca w ASG WP.

Jednakże przedstawione propezycje doskonalenia metodyki prowadzenia ćwiczeń grupowych z taktyki ogólnej w ASG WP,

^{10/} Por. Pedagogika., Podręcznik akademicki pod redakcją: Godlewskiego M., Krawcewicz S., Wujka T., Warszawa, 1974r.

z racji swojego teoretycznego charakteru, mogą nie w pełni zaspokajać oczekiwania młodych nauczycieli akademickich. Z tego też względu, autor opracował drugą część rozprawy doktorskiej, w której na przykładzie ćwiczenia grupowego Nr 102 Temat: Metody i treść pracy dowódcy i sztabu pułku, szefów rodzajów wojsk i służb w natarciu", prowadzonego ze słuchaczami I Kursu ASG WP przedstawiono sposoby prowadzenia zajęć grupowych, według rozwiązań proponowanych w pierwszej części rozprawy i to zarówno w pomieszczeniach jak i w terenie.

Realizacja założonego celu badań nie byłaby możliwa bez aktywnej pomocy Kierownictwa Katedry Taktyki Ogólnej, Instytutu Dydaktyki Wojskowej, Oddziału Szkolenia ASG WP oraz licznego grona kolegów - nauczycieli akademickich i słuchaczy, którym tą drogą składam serdeczne żołnierskie podziękowanie.

Szczególnie serdecznie dziękuje autor Komendantowi Centrum doskonalenia Oficerów im. gen. Popławskiego w Rembertowie gen. Golikowi A. za inspirację do podjęcia tematu rozprawy oraz życzliwość w udzielonej pomocy w trakcie jej opracowania.

Ogromną wdzięczność autor wyraża promotorowi płk prof. dr. Kazimierzowi Nożko, którego duża wyrozumiałość, cierpliwość i wnikliwe uwagi w toku częstych spotkań i dyskusji, pozwoliły na uniknięcie szeregu błędów i znacznie pomogły w opracowaniu problemu badawczego.

I

2. OCENA METODYKI PROWADZENIA ZAJĘĆ GRUPOWYCH W POMIESZCZENIACH Z TAKTYKI OGÓLNEJ ZE SŁUCHACZAMI I KURSU ASG WP.

Przeprowadzone badania zgodnie z założeniami wstępnymi pracy, umożliwiły rozwiązanie szczegółowych problemów badawczych. Potwierdziła się także, przyjęta jako punkt wyjściowy badań, hipoteza robocza.

Uzyskane wyniki badań oraz wnioski z nich wypływające, traktowane są przez autora z wielką ostrożnością, sygnalizując potrzebę kompleksowego zbadania metodyki procesu studiów w ASG WP.

W treści rozdziału przedstawiono kolejno: plusy i minusy metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP, przyczyny powstawania wad w metodyce zajęć grupowych oraz kierunki, propozycje zmierzające do jej doskonalenia.

2.1. Flusy i minusy metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP.

Na czoło zalet metodyki zajęć grupowych w pomieszczeniach, opiniujący słuchacze^{11/} wysuwają doskonałe merytoryczne przygotowanie nauczycieli KTO ASG WP z problematyki taktyki ogólnej.

Ceni się także wysoką wymagalność nauczycieli akademickich w stosunku do słuchaczy w zakresie sprawdzania przygotowania do zajęć, znajomości treści obowiązujących regulaminów i instrukcji oraz przestrzegania dyscypliny zajęć.

Podkreśla się ogromną życzliwość nauczycieli akademickich dla słuchaczy, przejawiającą się w instruktażach i konsultacjach do zajęć grupowych, nierzadko w godzinach pozasłużbowych.

Dostrzega się w toku zajęć grupowych duży wysiłek nauczycieli akademickich, nacelowany na kształtowanie odpowiednich walorów umysłowych i psychofizycznych słuchaczy, zwłaszcza przy uzasadnianiu wypracowanych rozwiązań i propozycji decyzji.

Akcentuje się ciągłe korygowanie przez nauczycieli akademickich

---

^{11/} Por. Sprawozdanie z przeprowadzonych badań opinii:

błędów językowych, zdarzających się w wypowiedziach słuchaczy.

Podobnie, choć z wyczuwaną skromnością, widzą zalety metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach nauczyciele akademicy.^{12/}

Krytyczne opinie respondentów^{13/}, zarówno słuchaczy jak i nauczycieli akademickich, dotyczą głównie przyjętego w ASG WP przebiegu zajęć grupowych. Rzecz w tym, że słuchacze I roku studiów samodzielnie w czasie nauki własnej rozwiązują problemy taktyczne, wynikające z treści zajęcia grupowego, które dopiero się odbędzie. Zdaniem opiniujących słuchacze nie mają do tej samodzielnej pracy odpowiedniego przygotowania, koniecznego przy rozwiązywaniu problematyki organizowania i prowadzenia działań bojowych w roli dowódcy pułku. Podkreśla się, że owe próby samodzielnej pracy słuchaczy rodzą zbyt wiele błędów, stratę czasu, zniechęcenie a w końcu szukanie pomocy w treści gotowych rozwiązań, zawartych w opracowaniach metodycznych zajęć grupowych. W toku zajęć grupowych nauczyciele akademicy żądają od słuchaczy referowania wypracowanych „samodzielnie” w czasie nauki własnej rozwiązań. A ponieważ z reguły rozwiązanie słuchaczy pokrywają się z tym, które posiada prowadzący zajęcia grupowe, wszystko jest „dobrze i bardzo dobrze”; uzasadnienia pobieżne, płytkie albo żadne, dyskusji nad treścią rozwiązania brak. Przechodzi się do przerobienia kolejnego zagadnienia szkoleniowego.

Opiniujący podkreślają, że żądanie od słuchaczy w zajęciach grupowych samodzielnej pracy w roli dowódcy pułku jest nieporozumieniem. Po prostu rzuca się słuchaczy I roku studiów na zbyt głęboką wodę.

Akcentuje się nagminne zjawisko w zajęciach grupowych w pomieszczeniach, jakim jest poświęcanie przez nauczycieli akademickich zbyt dużej uwagi: układowi meldunku, postawie słuchaczy przy korzystaniu z mapy. Sugeruje się przy tym, że powoduje to odwracanie uwagi słuchaczy od treści rozwiązania nadając mu drugorzędne znaczenie.

Respondenci podkreślają, że w toku zajęcia grupowego zbyt pobieżnie uczy się metody, reguły postępowania dowódcy pułku, rozwią-

---

12/ Tamże...

13/ Tamże...

zującego problemu organizowania i prowadzenia działań bojowych. W efekcie słuchacze nie mogą nabyć odpowiednich umiejętności, dających podstawę do samodzielnej pracy. Przy okazji podpowiada się, że w ASG WP słuchacze I roku studiów odczuwają brak dobrych podręczników, taśm magnetofonowych, nagrań telewizyjnych, ułatwiających realizację zadań dydaktycznych w zajęciach grupowych w pomieszczeniach.

Wyniki badań nie potwierdziły przypuszczeń, jakoby w zajęciach grupowych z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu, nauczyciele akademicy preferowali rozwiązania zawarte w opracowaniach metodycznych jako najlepsze i jedyne do przyjęcia. Przeciwnie, podkreśla się, że prowadzący zajęcia grupowe z uporem wypowiadają zdanie: „dla potrzeb kolejnych zajęć grupowych z taktyki ogólnej a zwłaszcza taktyki rodzajów wojsk, przyjmiemy rozwiązanie zawarte w opracowaniu metodycznym”.

Uzyskano także wyniki badania opinii, które zawierają propozycje zmierzające do wyrugowania, ujawnionych wcześniej wad w metodyce prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach.

Sugeruje się aby zmienić dotychczasowy przebieg zajęć grupowych w pomieszczeniu ze słuchaczami na I roku studiów. Po prostu, w toku zajęcia grupowego uczyć słuchaczy umiejętności rozwiązywania problemów taktycznych w roli dowódcy pułku, tym bardziej, że taki jest cel tych zajęć. Czas przed zajęciem grupowym wykorzystać na przygotowanie przez słuchaczy map / wrysowanie sytuacji taktycznej ocena terenu, itp. /, prze:studium koniecznej literatury. Czas po zajęciach grupowych przeznaczyć na powtarzanie, doskonalenie nabytych pod kierunkiem nauczyciela umiejętności, aż do mistrzowskiego opanowania.

Postuluje się także potrzebę wprowadzenia w zajęciach grupowych w pomieszczeniach telewizji, filmów szkoleniowych, stołów plastycznych oraz gier komputerowych, jako niezbędnego wsparcia działalności nauczycieli akademickich w przygotowaniu nowoczesnych kadr dowódczo-sztabowych Sił Zbrojnych PRL.

Proponuje się również zmiany ilości ćwiczeń grupowych w ciągu I roku studiów oraz ilości godzin przeznaczonych na ich realizację.

Dwie ostatnie propozycje respondentów, mimo iż wykraczają poza zakres tej pracy, zostały przytoczone z racji ich znaczenia i moż-

liwości wykorzystania przez innych pracowników naukowych ASG WP:

Rezultaty badania metodą obserwacji ^{14/} metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP są zgodne z wynikami badania opinii. Ponadto uzyskano wyniki, które mimo, iż sporadycznie występują w praktyce prowadzenia zajęć grupowych, budzą uzasadniony niepokój. Przypoczymy tu najistotniejsze z nich.

Nauczyciele akademicy, zwłaszcza młodzi stażem, zbyt wąsko traktują zajęcia grupowe w pomieszczeniach z taktyki ogólnej, zwłaszcza co do miejsca i roli w stosunku do innych form nauczania tego przedmiotu. Zbyt pobieżnie traktuje się np. związek treści zajęcia grupowego z treścią poprzedzającego je wykładu. Po prostu nauczyciele akademicy nie zawsze zadają sobie pytanie: czy informacje uzyskane przez słuchaczy w toku wykładu z taktyki ogólnej, poszerzone o wiadomości uzyskane z prze:studiuwanej literatury, są wystarczające do skutecznego podjęcia zadań dydaktycznych w zajęciach grupowych. Odbiciem tej niefrasobliwości są pobieżne instruktaże do zajęć grupowych oraz żądanie od słuchaczy doskonałej pracy w roli dowódcy pułku w tych zajęciach.

Zaobserwowano również pewne trudności, u niektórych nauczycieli akademickich w formułowaniu szczegółowych celów kształcenia w zajęciach grupowych z taktyki ogólnej. Z reguły poprzestaje się na przyjęciu do wiadomości ogólnych celów kształcenia sformułowanych w opracowaniu metodycznym zajęcia grupowego. Nie uwzględnia się przy tym rzeczywistego przygotowania każdego słuchacza w grupie szkoleniowej do pełnego uczestnictwa w zajęciach grupowych.

Niepokój wzbudza fakt traktowania przez nauczycieli akademickich tematów zajęć grupowych w pomieszczeniach, jako odizolowanej czynności dowódcy pułku w organizacji działań bojowych. Często pomija się współpracę dowódcy pułku z zastępcami, oficerami sztabu, szefami rodzajów wojsk i służb, dowódcami pododdziałów. Pomija się także potrzebę równoległego wykonywania czynności dowódcy pułku, związanych z wymogami organizacji rozpoznania, nawiązania kontaktu z sąsiadami, przydzielonymi i wspierającymi pułk siłami. Powoduje to powstawanie w wyobraźni słuchaczy fałszywego obrazu pracy dowódcy pułku, sprzecznego z zasadami kierowania zespołami ludzkimi

w walce.

Wyniki badań metodą obserwacji pokazują, że dość często nauczyciele akademicy w zajęciach grupowych nie formułują problemów taktycznych, stawianych do rozwiązania przed dowódcą pułku. Prowadzący zajęcia grupowe w pomieszczeniu, przystępują do np. analizy zadania bojowego, bez wyjaśnienia, że jest to jedna z czynności umożliwiająca rozwiązanie głównego problemu, jakim jest zadanie bojowe pułku. W konsekwencji zdarza się, że słuchacze utożsamiają problem taktyczny z analizą zadania bądź oceną sytuacji.

Obserwacje wskazują także na zbyt słabe wykorzystywanie w zajęciach grupowych w pomieszczeniach środków dydaktycznych, znajdujących się w tym pomieszczeniu. Przeważnie dominuje mapa z wrysowaną sytuacją taktyczną oraz „słowo” nauczyciela akademickiego. Do rzadkości należy wykorzystywanie przez prowadzących zajęcia grupowe rzutnika, magnetofonu a nawet tablicy szkolnej i kredy kolorowej.

Charakterystyczne dla obserwowanych zajęć grupowych w pomieszczeniach było to, że nauczyciele akademicy nigdy nie sprawdzali słuchaczy co zostało im w pamięci z poprzednich zajęć, ani też nie zadawali zadań na naukę własną, dotyczących doskonalenia umiejętności nabytych w toku zajęć.

Badanie dokumentacji^{15/} normującej proces dydaktyczno-wychowawczy w zajęciach grupowych w pomieszczeniach ze słuchaczami I Kursu ASG WP w aspekcie uzyskanych wyników dwoma poprzednimi metodami, umożliwiło uzyskanie ciekawych informacji. Przytoczmy główne wyniki badania dokumentacji.

Przygotowanie kandydatów do studiów w ASG WP jest przeciętne, a często z dużymi zaległościami w przedmiocie taktyka ogólna. Owe fakty potwierdzają protokoły z egzaminów wstępnych do ASG WP z ostatnich kilku lat. Bardzo mało jest oficerów, którzy odbyli przed skierowaniem do uczelni, służbę wojskową na stanowisku dowódcy batalionu /dywizjonu / lub oficera sztabu pułku - wymagany warunek przyjęcia do ASG WP. Zdecydowana większość kandydatów wywodzi się

14/ Por. Sprawozdanie z przeprowadzonych badań metodą obserwacji
Załącznik nr 6

15/ Por. Sprawozdanie z przeprowadzonych badań dokumentacji.
Załącznik nr 7

ze stanowiska dowódcy kompanii / baterii /.

Wyniki badania opracowań metodycznych zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP ^{16/} zalecają następujący przebieg zajęć grupowych: „samodzielne przygotowanie się słuchaczy w czasie nauki własnej, w toku zajęcia grupowego referowanie gotowych rozwiązań, dyskusja nad poprawnością przyjętego rozwiązania, podsumowanie zagadnienia szkoleniowego”.

W opisie sposobu nauczania zagadnień szkoleniowych zaleca się: „wyrabianie u słuchaczy formy składania meldunków, zachowania się przy mapie, dykcji, itp.”. Nigdzie nie stwierdzono wskazówek, które by podpowiadały nauczycielowi akademickiemu do wykorzystania: metody kształcenia, środki dydaktyczne umożliwiające realizację celu zajęć grupowych w pomieszczeniu. (Nie spotkano również w opisie przebiegu zajęć grupowych, jakie problemy taktyczne stawiać do rozwiązania przed słuchaczami w roli dowódcy pułku ani jak te problemy rozwiązywać.

W części wstępnej zajęć grupowych brak jest wskazówek dla nauczycieli akademickich, aby sprawdzać słuchaczy w jakim stopniu opanowali umiejętności z poprzednich zajęć. Z kolei brak jest także wskazówek aby w części końcowej zajęć grupowych stawiać zadania dla słuchaczy dotyczące doskonalenia nabytych w toku zajęć umiejętności.

Wyniki badania planów tematycznych dla słuchaczy I roku studiów ASG WP pokazują, że przed ćwiczeniami grupowymi z taktyki ogólnej odbywają się wykłady, których treść nacelowana jest na ogólne zasady natarcia, obrony, normy taktyczne, treść zadań bojowych pułku. Brak jest w treści tych wykładów informacji, jakie problemy stawiane są przed dowódcą pułku w działaniach bojowych, w jaki sposób je rozwiązywać. Literatura zalecana słuchaczom do przestudiowania po wykładzie jest lakoniczna w treści, pozbawiona przykładów, jednym słowem mało przydatna, w warunkach faktycznego przygotowania oficerów, do podjęcia zadań dydaktycznych zajęć grupowych.

---

^{16/} Por. Opracowanie metodyczne zajęcia grupowego z taktyki ogólnej w pomieszczeniu: Załącznik nr 2

2.2. Przyczyny powstawania wad w metodyce prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP.

Przedstawione wyżej wyniki badań, ich analiza i porównanie, pozwala wysunąć przypuszczenie, że przyczyn powstawania wad w metodyce prowadzenia zajęć grupowych może być kilka.

Pierwszą, może być to, że wskazówki zawarte w opracowaniach metodycznych zajęć grupowych są zbyt ogólnikowe, zwłaszcza co do metodycznej strony ich prowadzenia. Stan powyższy trwa już w ASG WP od szeregu lat i jak się wydaje mogą być tu dwa powody. Jednym może być rozpowszechnione w uczelni przekonanie, iż nauczanie pracy w roli dowódcy pułku jest tak proste i oczywiste, że nie ma potrzeby opisywać czynności nauczyciela akademickiego zbyt szczegółowo. Drugim powodem może być pogląd, iż te ogólne wskazówki metodyczne, zawarte w opracowaniach metodycznych, powinny być twórczo rozwinięte przez nauczycieli akademickich. Zrozumiałym jest, że starsi, doświadczeni nauczyciele akademicy tak to rozumieją i nie mają żadnych kłopotów z prowadzeniem zajęć grupowych w pomieszczeniach na wysokim poziomie. Jednakże dla młodych stażem nauczycieli akademickich, a ich jest coraz więcej, tak sformułowane wskazówki mogą być niewystarczające. Potwierdza to osobiste doświadczenie autora z prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej. Tym bardziej, że z reguły nauczyciele akademicy najczęściej nigdy pułkiem nie dowodzili, a pracę dowódcy pułku znają z opisu lub obserwacji w jednostce wojskowej. Stąd bierze się różnorodne kształtowanie przez nauczycieli wyobraźni słuchaczy co do pracy w roli dowódcy pułku. To właśnie może być przyczyną, że w zajęciach grupowych główna uwaga poświęcona jest: „ wyrabianiu u słuchaczy nawyku do układu meldunku, posługiwaniu się mapą i wskaźnikiem w czasie referowania, kosztem nauczania myślenia przy rozwiązywaniu problemów taktycznych ”.

Drugą przyczyną powstawania wad w metodyce prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach może być niezrozumienie przez nauczycieli akademickich, zwłaszcza młodych stażem, obiektywnych czynników wpływających na ich pracę w procesie dydaktyczno-wychowawczym. Niezrozumienie miejsca i roli zajęcia grupowego w pomieszczeniu, wśród różnorodnych form nauczania taktyki ogólnej, związku zajęcia grupowego

wego z poprzedzającym je wykładem, może spowodować, że nauczyciel akademicki będzie żądał w zajęciu grupowym rzeczy prawie, że niemożliwych. Podobnie niezrozumienie celu i tematów zajęć grupowych, zlekceważenie faktycznego przygotowania słuchaczy do studiów w uczelni oraz nieumiejętność doboru metod kształcenia i środków dydaktycznych stosownie do potrzeb, może powodować stan obecny, tzn. zamiast „nauczania” jest „odpytywanie”.

Trzecią przyczyną powstawania wad w metodyce prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach może być przyjęty na I roku studiów przebieg zajęć, zwłaszcza „przerabianie” zagadnień szkoleniowych. Samodzielne przygotowanie się słuchaczy w czasie nauki własnej / rozwiązywanie problemów z „wyprzedzeniem” z zajęcia grupowego, które dopiero się odbędzie / przy ich faktycznym przygotowaniu do studiów w ASG WP wydaje się być zbyt trudne a często niemożliwe. Niewiele pomoże tu instruktaż nauczyciela akademickiego. Słuchacze zdeterminowani czekającym w zajęciu grupowym pytaniem: „w roli dowódcy pułku analizę zadania / ocenę sytuacji, itd. / przedstawi ...” będą czynili wszystko aby mieć stosowne rozwiązanie. Najczęściej takie rozwiązanie, zwane popularnie „kością”, słuchacze znajdują w opracowaniach metodycznych zajęć grupowych. Stąd też sięganie słuchaczy po rozwiązania „autorskie”, mimo stosowania przez nauczycieli akademickich środków zapobiegawczych, jest nagminne. I będzie trwać dopóty, dopóki w zajęciach grupowych zamiast nauczania trwać będzie odpytywanie.

Reasumując dotychczasowe rozważania, można przyjąć, że głównym powodem powstawania wad w metodyce prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP jest:

- po pierwsze, niedoskonałe przygotowanie nauczycieli akademickich do realizacji procesu dydaktycznego w uczelni wojskowej,
- po drugie, przyjęty w praktyce przebieg zajęć grupowych w pomieszczeniach, zwłaszcza przerabianie zagadnień szkoleniowych, sprzeczny z zaleceniami pedagogiki.

2.3. Propozycje doskonalenia metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP:

Uzyskane wyniki badań oraz przemyślenia związane z przyczynami powstawania wad w metodyce prowadzenia zajęć grupowych nakazują po-

stawienie pytania: co należy zrobić, by w sposób racjonalny zmienić na lepsze, w nauczaniu słuchaczy umiejętności pracy w roli dowódcy?

Jednoznaczna odpowiedź jest trudna, wyniki badań sugerują kilka rozwiązań.

Jedno z nich dotyczy zmian w przygotowaniu kadr dla potrzeb wyższego szkolnictwa wojskowego, zwłaszcza młodych adeptów sztuki pedagogicznej. Aktualne formy przygotowania nauczycieli akademickich / grupa dydaktyczno-naukowa słuchaczy III Kursu WWL ASG WP, Zaoczne Podyplomowe Studium Pedagogiki Wojskowej przy ASG WP/ dają oficerom podstawy do działalności dydaktyczno-wychowawczej w sensie ogólnym, np.: z pedagogiki, dydaktyki wojskowej, psychologii, itd. Niewiele czasu poświęca się na praktyczne umiejętności prowadzenia przez słuchaczy wykładu, seminarium, zajęć grupowych, repetycji. A są to formy kształcenia decydujące o realizacji przedmiotu taktyki ogólnej w ciągu I roku studiów ASG WP.^{17/} Uzyskane wyniki badań sugerowałyby do problematyki kształcenia przyszłych nauczycieli akademickich, w większym niż dotychczas stopniu wprowadzić tematy praktyczne, nie tylko z prowadzenia zajęć ale i przygotowania się do nich, np. dla pokazania w jaki sposób uwzględnić obiektywne czynniki, wpływające na metodykę prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach, i nie tylko. Jednym słowem, maksymalnie upraktyczyć zajęcia ze słuchaczami grupy dydaktyczno- naukowej i ZPSPW przy ASG WP, zwiększyć udział słuchaczy w tych zajęciach oraz podwyższyć wymagania dotyczące solidnej znajomości literatury pedagogicznej, poprzez samodzielne studiowanie.

---

^{17/}Przeprowadzone przez autora badania w grupie dydaktyczno-wychowawczej III KWL ASG WP w 1983r. umożliwiły, po dyskusji w kierownictwie IDW, zmianę tematów zajęć, właśnie pod kątem ich upraktycznienia zarówno w grupie dyd.-nauk. jak i na ZPSEW. Nowe tematy cieszą się dużym uznaniem słuchaczy i prowadzących zajęcia ale wymagają przeprowadzenia osobnych badań, dla ustalenia potrzeb i możliwości zmian godzin, przeznaczonych na ich realizację. Sugeruje to przeprowadzenie całościowych / kompleksowych / badań dla ustalenia modelu przygotowania nowoczesnych kadr dla potrzeb wyższego szkolnictwa wojskowego:

Innym rozwiązaniem, w przygotowaniu nauczycieli akademickich, może być działalność metodyczna w KTO ASG WP, w ramach planowanego w porządku dnia samokształceniu. W ramach tych zajęć, nauczyciele taktyki ogólnej, mogliby / na szczeblu zakładu lub katedry / prowadzić fragmenty zajęć, które odbędą się w przyszłości. Doświadczeni wykładowcy prezentowali by młodszym wzory dydaktyczne, młodzi nauczyciele pokazywali by co potrafią. Na bazie tych zajęć Kierownik Zakładu Działań Bojowych Pułku KTO mógłby udzielić szczegółowego instruktażu do zajęć np. grupowych w pomieszczeniu. Jest to konieczne tym bardziej, że dość często młodzi nauczyciele akademicy, przybyli do KTO ASG WP, jednocześnie prowadzą zajęcia ze słuchaczami i jednocześnie są słuchaczami ZPSPW ASG WP:

Kolejne rozwiązanie dotyczy usprawnienia prowadzenia instruktażu przez nauczycieli akademickich dla słuchaczy do zajęć grupowych w pomieszczeniu. Stopień szczegółowości instruktażu powinien uwzględniać wszystko to, co jest niezbędne słuchaczom do samodzielnego rozwiązania problemów, wynikających z rozpatrywanej sytuacji i konkretnych warunków terenowych. Wymaga to jednak większego niż obecnie czasu przeznaczanego na instruktaż i poświęcenia większej uwagi pracy indywidualnej słuchaczy w czasie nauki własnej. Może to przerodzić się szczególnie w początkowych ćwiczeniach grupowych, w dwa zajęcia grupowe na ten sam temat. Jedno zajęcia grupowe po południu, drugie zajęcia w czasie zajęć programowych. Zwykle w ciągu dnia, planowane są inne zajęcia grupowe, seminaria, itd. Dlatego też nie można szafować zbyt wiele czasem nauki własnej, bo obok zajęć grupowych z taktyki ogólnej w uczelni są inne, równie ważne przedsięwzięcia. Dlatego, w przekonaniu autora, to rozwiązanie jest raczej mało realne.

Następne rozwiązanie dotyczy zmiany modelu zajęć grupowych w pomieszczeniu, tak by nauczanie słuchaczy umiejętności pracy w roli dowódcy pułku uczyć w tych zajęciach. Dotyczy to przede wszystkim pierwszego ćwiczenia grupowego Nr102/G Temat: Metody i treść pracy dowódcy pułku, oficerów sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb w natarciu.^{18/} To pierwsze ćwiczenie prowadzone jest według znanego

---

^{18/} Por. Plan tematyczny I roku studiów WWL od roku akademickiego 1984/1985, Wyd. ASG WP, Warszawa, 1984.

wcześniej modelu: samodzielne przygotowanie się w czasie nauki własnej a w czasie zajęć grupowych referowanie swoich rozwiązań. Przy czym słuchacze mają gotowe / opracowane przez autora ćwiczenia / rozwiązania z treścią, np.: analizy zadania, oceny sytuacji, meldunku decyzji, itp. Słuchacze w czasie nauki własnej mają się z tym zapoznać. W toku zajęć grupowych słuchacze referują przy mapie „gotowe” rozwiązania, a prowadzący zajęcie zwraca uwagę na sposób referowania, dykcję i sylwetkę słuchacza.^{19/}

Przypomnijmy, że ćwiczenie powyższe ma na celu: „na podstawie konkretnej sytuacji taktycznej - zapoznać słuchaczy z treścią i metodami pracy dowódcy w zakresie organizowania i prowadzenia działań bojowych, nauczyć ich właściwego uwzględniania różnych czynników wpływających na treść i kolejność pracy dowódcy pułku oraz wszechstronnego oceniania możliwości bojowych wojsk własnych i nieprzyjaciela, a tym samym przygotować do samodzielnej pracy w czasie kolejnych kompleksowych i innych ćwiczeń”^{20/}. Łatwo zauważyć, że po zakończeniu ćwiczenia Nr 102/G słuchacze przy obecnym modelu zajęć grupowych wyniosą niewiele wzorów umiejętności pracy w roli dowódcy pułku. Nie zostali bowiem nauczeni metody postępowania przy prowadzeniu np.: analizy zadania, oceny sytuacji, itp. Po takim ćwiczeniu mało który słuchacz wie, co to jest problem taktyczny i w jaki sposób należy go rozwiązać. W tym miejscu godzi się przytoczyć zalecenia dydaktyki dotyczące nauczania umiejętności w procesie dydaktyczno-wychowawczym, a mianowicie:

- wyjaśnienie słuchaczom nazwy i praktycznego znaczenia umiejętności,
- sformułowanie reguł postępowania,
- pokazanie słuchaczom wzoru czynności,
- stała kontrola przez nauczyciela pierwszych prób słuchaczy,
- samodzielne powtarzanie czynności przez słuchaczy dla nabycia wprawy w działaniu.^{21/}

---

^{19/} Por. Opracowanie metodyczne zajęcia grupowego..., Załącznik nr 2

^{20/} Por. Kierunki zwiększania efektywności..., Moskwa, Warszawa 1980r. S.

^{21/} Por. Kupisiewicz Cz., Niepowodzenia dydaktyczne, Warszawa, 1970r.

Cel ćwiczenia Nr 102/G można osiągnąć drogą wskazaną przez dydaktykę, możliwą do zrealizowania w aktualnych warunkach ASG WP. Polegało by to na przeniesieniu samodzielnej pracy słuchaczy z nauki własnej na zajęcia grupowe w pomieszczeniach i oddanie jej pod fachową opiekę nauczycieli akademickich. Czyli, że słuchacze poinstruowani przez nauczyciela akademickiego, w czasie nauki własnej studiowali by literaturę, przygotowali się do pracy w roli dowódcy pułku / mapę roboczą, notatniki do obliczeń, przybory do pracy na mapie itp. /. W toku zajęć grupowych uczyli by się, według sygnalizowanego układu dydaktycznego, umiejętności rozwiązywania problemów w roli dowódcy pułku.

Uzyskane wyniki badań przygotowania oficerów do studiów w uczelni podpowiadają, stosowanie nowego, racjonalnego przebiegu zajęć grupowych w pomieszczeniach także w kolejnych ćwiczeniach grupowych I roku studiów ASG WP.

Wnioski.

Doskonalenie metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP możliwe jest poprzez:

1. Podniesienie na wyższy poziom wiadomości i umiejętności nauczycieli akademickich w ramach celowego uprządkowania zajęć programowych w grupie dydaktyczno-naukowej III Kursu WWL i Zaocznego Podyplomowego Studium Pedagogiki Wojskowej przy ASG WP.

2. Podniesienie na wyższy poziom wiadomości i umiejętności nauczycieli akademickich w ramach planowanego samokształcenia w Katedrze Taktyki Ogólnej ASG WP, przy współpracy z Instytutem Dydaktyki Wojskowej ASG WP.

3. Prowadzenie zajęć grupowych w pomieszczeniach, zwłaszcza nauczania zagadnień szkoleniowych, zgodnie z zaleceniami dydaktyki, dotyczącymi nabywania umiejętności.

4. Dostrzeganie i przestrzeganie przez nauczycieli akademickich w przygotowaniu się do zajęć i ich prowadzeniu czynników wpływających na metodykę prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach.

5. Poszerzenie treści opracowań metodycznych zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej o wskazówki metodyczne, dotyczące zalecanych metod kształcenia, środków dydaktycznych, itd.

Przedstawione propozycje doskonalenia metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP wykraczają poza zakres rozprawy. Dotyczy to przygotowania nauczycieli akademickich do procesu dydaktyczno-wychowawczego oraz opracowania dokumentacji ćwiczeń taktycznych / punkty: 1,2,5 /. Dlatego autor nie będzie ich dalej rozwijał, poprzestając na zaakcentowaniu znaczenia i potrzeby zastanowienia się nad tymi propozycjami. W dalszej części uwaga autora zostanie skupiona na tych propozycjach, które dotyczą i zależą bezpośrednio od nauczyciela taktyki ogólnej. W tym celu w drugim rozdziale, zasygnalizowano czynniki wpływające na metodykę prowadzenia zajęć grupowych, natomiast w trzecim rozdziale zaproponowano nowy przebieg zajęć, w tym także nauczanie zagadnień szkoleniowych.

II

3. CZYNNIKI WPŁYWAJĄCE NA METODYKĘ PROWADZENIA ZAJĘĆ GRUPOWYCH W POMIESZCZENIACH Z TAKTYKI OGÓLNEJ ZE SŁUCHACZAMI I KURSU ASGWP

Na metodykę prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP wpływają obiektywnie istniejące czynniki: przedmiot, cele i tematy kształcenia, metody kształcenia, wiek słuchaczy i warunki kształcenia.

Czynniki te tworzą bazę procesu dydaktyczno-wychowawczego w zajęciach grupowych prowadzonych w pomieszczeniach i z tego powodu nie powinny być pomijane przez nauczycieli akademickich. Przeciwnie znajomość tych czynników, ich głębokie zrozumienie, pomaga prowadzącym zajęcia grupowe w pomieszczeniach ustrzec się przed popełnieniem błędów, utrudniających zrealizowanie celu zajęć.

3.1. Przedmiot kształcenia.

Taktyka ogólna jest zasadniczym przedmiotem I roku studiów, integrującym realizację pozostałych przedmiotów kształcenia. Celem przedmiotu taktyki ogólnej jest opanowanie przez słuchaczy głębokiej wiedzy z dziedziny walki ogólnowojskowej oraz wyrobienie nawyków potrzebnych do pracy w roli dowódcy pułku / oficera sztabu / w toku organizowania i prowadzenia działań bojowych.

Nauczanie taktyki ogólnej na I roku studiów ASG WP realizowane jest, o czym już wspomniano, w różnych formach. Są to wykłady, repetycje, pokazy, seminaria, ćwiczenia grupowe i ćwiczenia dowódczo-sztabowe, odpowiednio rozłożone w ciągu roku akademickiego.

W każdej z przytoczonych form kształcenia realizuje się określoną część celu przedmiotu taktyki ogólnej. Dlatego między tymi formami istnieją ścisłe związki treści kształcenia.

Wykłady, repetycje, pokazy z reguły poprzedzają zajęcia grupowe prowadzone w pomieszczeniach. Wykłady prowadzą oficerowie kierownictwa KTO ASG WP lub doświadczeni kierownicy grup ogólnowojskowych. Prowadzący zajęcia grupowe nauczyciele / adiunkci, st. asystenci / ograniczają się tylko do swoich zajęć, mało uwagi poświęcając treści poprzedzających je wykładów. Obrazem powyższego będzie niżej podany przykład. Przed Cw. nr 102/G, „Metody i treść pracy dowódcy pułku, oficerów sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb w natarciu” słuchacz uczestniczą w wykładzie nr 19, „Zasady walki ogólnowojskowej”, w po-

kazie nr 54, „Pokaz techniki bojowej oraz działania pz”, w spraw-
dzianie nr 57, „Organizacja, wyposażenie, normy taktyczno-operacyjne
uzbrojenie wojsk własnych”, wykładzie nr 64, „Natarcie pułku”^{22/}.

W zajęciach grupowych prowadzonych w pomieszczeniach słuchacze
w roli dowódcy pułku rozwiązują problemy wynikające z organizacji
i prowadzenia działań bojowych.

Porównanie i analiza powyższych tematów wskazuje, że słuchacze
nie otrzymują stosownej wiedzy do aktywnego udziału w zajęciach
grupowych w pomieszczeniach. Widać z tego, że główny ciężar przygo-
towania słuchaczy do zajęć grupowych w pomieszczeniach spada na
barki nauczyciela akademickiego. Wymaga to od nauczyciela taktyki
ogólnej przeprowadzenia ze słuchaczami, przed każdym zajęciem gru-
powym odpowiedniego w treści użyteczne instruktażu, dotyczącego
metody pracy dowódcy pułku w procesie organizowania i prowadzenia
działań bojowych. W przeciwnym wypadku prowadzący zajęcia grupowe,
będzie miał poważne trudności w oddziaływaniu na wyobraźnię słucha-
czy i kształtowaniu umiejętności pracy w roli dowódcy pułku.

Przedmiot taktyki ogólnej realizowany w zajęciach grupowych w po-
mieszczeniach jest także powiązany z innymi przedmiotami specjalis-
tycznymi. Nauczyciel taktyki ogólnej nauczając słuchaczy umiejęt-
ności pracy w roli dowódcy pułku, nadaje kierunek rozważań w zajęciach
taktyki rodzajów wojsk, według np. zamiaru działań lub wytycznych
dla szefów w celu przygotowania danych do decyzji. Wymaga to od
wykładowcy taktyki ogólnej ciągłego czuwania aby słuchacze w roli
dowódcy pułku umieli dostrzec potrzeby współpracy z oficerami ro-
dzajów wojsk i służb dla podjęcia racjonalnej decyzji.

Istnieje również związek między różnymi ćwiczeniami grupowymi
z taktyki ogólnej w ciągu I roku studiów ASG WP. W zajęciach grupo-
wych prowadzonych w pomieszczeniach w każdym ćwiczeniu grupowym,
podobny jest układ pracy słuchaczy w roli dowódcy pułku. Różne na-
tomiaś są w tych zajęciach problemy, np.: natarcie pułku, forsowa-
nie, obrona pułku. Dlatego w każdym zajęciu grupowym prowadzonym
w pomieszczeniach nauczyciel taktyki ogólnej powinien określić,
w zależności od celu zajęć, główne „uderzenie dydaktyczne”.

---

^{22/} Por. Plan tematyczny IKWL od roku akademickiego 1982/1983,
ASG WP, Warszawa, 1982.

W pierwszym ćwiczeniu grupowym będą to metody pracy dowódcy pułku w organizowaniu i prowadzeniu działań bojowych, aby słuchacze posiadli wzór do zastosowania w innych ćwiczeniach. W kolejnych ćwiczeniach główne „uderzenie dydaktyczne” powinno być skierowane na rozwiązywanie problemów taktycznych w roli dowódcy pułku.

Pozwoli to uniknąć błędów w rodzaju „główna uwaga wykładowców w czasie zajęć grupowych w pomieszczeniach skierowana jest na wyrabianie dykcji, zachowania się przy mapie i posługiwanie się wskaźnikiem”.

W przekonaniu autora, nauczyciel akademicki przed każdym zajęciem grupowym w pomieszczeniach powinien sobie przypomnieć:

- a/ miejsce i rola danego zajęcia w układzie ćwiczeń grupowych I roku studiów ASG WP,
- b/ związek treści zajęcia grupowego z treścią poprzedzającego je wykładu,
- c/ związek treści zajęcia grupowego z treścią zajęć grupowych, z taktyki rodzajów wojsk i służb.

3.2. Cele kształcenia.

Działalność dydaktyczno-wychowawcza, jak każda świadomie podejmowana działalność ludzka, jest podporządkowana celom kształcenia. Im lepsza jest znajomość celów kształcenia przez nauczycieli taktyki ogólnej, tym doskonalsza jest ich realizacja i racjonalniejsza kontrola stopnia osiągniętych wyników przez słuchaczy.

W ASG WP cele kształcenia stawiane do realizacji w zajęciach grupowych w pomieszczeniach, sformułowane są w opracowaniach metodycznych i dotyczą jak gdyby trzech równoległych kierunków działania nauczycieli taktyki ogólnej.

Pierwszy kierunek związany jest z wiedzą taktyczną / zasady marszu, natarcia, obrony itp. /.

Drugi kierunek wiąże się z umiejętnościami pracy w roli dowódcy pułku / analiza zadania, ocena sytuacji itp. /.

Trzeci kierunek oscyluje wokół kształtowania pożądaných umysłowych i psychofizycznych cech dowódcy / oficera sztabu /.

Wszystkie trzy kierunki występują zawsze razem we wszystkich zajęciach grupowych prowadzonych w pomieszczeniach.

Obok tych wyznaczonych, gotowych celów kształcenia, nauczyciele

Brak w nos. tych celów

lektro sp. h. nieprzebiegowe, niedogodne

formułują jeszcze bardziej szczegółowe cele. Wynikają one ze znajomości stopnia przygotowania słuchaczy do studiów w ASG WP, wniosków z odbytych wcześniej zajęć, potrzeb indywidualizacji kształcenia, itp. Formułowanie celów kształcenia „od siebie” wymaga pewnych umiejętności. Pomocne może być w tym względzie, opracowanie naukowe pracowników WAT traktujące o celach kształcenia.^{23/} Nauczyciel, aby trafnie sformułować cele kształcenia powinien określić:

- co słuchacze zobowiązani są umieć , aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach grupowych,
- co słuchacze winni umieć po zakończeniu zajęcia grupowego.

Podobne pytanie należy postawić przy formułowaniu celów do każdego zagadnienia szkoleniowego.

Dla przykładu, mamy nauczyć słuchaczy umiejętności prowadzenia analizy zadania bojowego w roli dowódcy pułku. W tym przypadku, nauczyciel powinien założyć, że słuchacze zobowiązani są:

- znać układ i treść analizy zadania ,
- umieć przeprowadzić analizę zadania w roli dowódcy bp.

Natomiast po zakończeniu zajęcia grupowego w pomieszczeniu, słuchacze powinni umieć przeprowadzić analizę zadania bojowego w roli dowódcy pułku.

Przedstawiony wyżej sposób formułowania celów kształcenia pozwala określić, co jest bardzo ważne, ich wymierność. Nauczyciel łatwo może sprawdzić stopień opanowania określonego zasobu wiedzy, a zwłaszcza jej brak. Również słuchacze są w stanie dokonać samooceny swojego przygotowania do pracy w roli dowódcy pułku, zwłaszcza co do posiadanych braków.

Praktyka szkoleniowa dowodzi, że wykładowca który przygotowuje się do zajęć pod kątem tego co ma osiągnąć ze słuchaczami, w oparciu o faktyczne ich przygotowanie do studiów w ASG WP, prowadzi zajęcia pewnie i osiąga dobre wyniki.

Umiejętność formułowania przez nauczycieli taktyki ogólnej celów kształcenia, zwłaszcza szczegółowych, stanowi początek drogi determinujący ich pracę w zajęciach grupowych w pomieszczeniach.

3.3. Tematy kształcenia.

---

^{23/} Por. Dydaktyka szkoły wyższej, Inżynieria systemów kształcenia, Zeszyt Nr 3/WAT, Warszawa, 1980

W planach tematycznych I roku studiów ASG WP określone są tematy zajęć grupowych oraz zagadnienia szkoleniowe do przerobienia w tych zajęciach. Czyli, nauczyciel otrzymuje tematy kształcenia niejako „z góry”, w gotowej postaci. Stąd tak ważne jest ich właściwe zrozumienie. *skłonięcie - spracowanie*

Układ tematów zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej obejmuje z reguły czynności dowódcy pułku w procesie podejmowania decyzji:

- analizę zadania bojowego,
- kalkulację czasu,
- zamiar działań,
- wydanie wytycznych do przekazania zarządzeń wstępnych dla wojsk oraz przygotowanie danych do decyzji przez oficerów sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb,
- ocenę sytuacji,
- meldowanie decyzji, *sam sobie raport - musi to być - powinno być*
- kierowanie walką. *opisanie sytuacji i opisanie rodzaju walki*

Jest to pewien wycinek z całości czynności dowódcy pułku organizującego i prowadzącego działania bojowe. Może to zrodzić w świadomości słuchaczy obraz, że rola dowódcy pułku w działaniach bojowych polega jedynie na podejmowaniu decyzji i jej meldowaniu.

Obraz taki może się także kojarzyć z miejscem prowadzenia zajęć grupowych, tzn. pomieszczeniem.

Zajęcie grupowe w pomieszczeniu z taktyki ogólnej ma głębszy sens, niż się to potocznie przyjmuje, twierdząc, że tylko w terenie powinni słuchacze pracować.

Przecież dowódca pułku w toku działań bojowych dowodzi ze stanowiska dowodzenia, rozmieszczonego w odpowiedniej odległości od pododdziałów. Podkreślmy, jest to stałe miejsce pracy dowódcy pułku, urządzone w pomieszczeniu, typu: wóz dowodzenia, autobus sztabowy, namiot, schron bojowy, budynek, itp. W decydujących momentach walki dowódca pułku opuszcza punkt dowodzenia i wyjeżdża w teren, np. na rekonesans lub do wojsk. Po wykonaniu niezbędnych czynności w terenie wraca na stanowisko dowodzenia i stąd dalej dowodzi.

A więc zajęcia grupowe w pomieszczeniu z taktyki ogólnej to nie kaprys rozkładu zajęć, lecz wymóg realizmu dowodzenia. Fakt ten należy mocno uświadomić słuchaczom już w pierwszych zajęciach grupo-

wych, tym bardziej, że większość słuchaczy / dowódcy kp, kcz, ba / zna tylko dowodzenie w terenie. Pamiętajmy, że uczymy słuchaczy w roli dowódcy pułku.

W toku zajęć grupowych prowadzonych w pomieszczeniach, słuchacze podejmują decyzję z mapy. Taka decyzja, zwłaszcza na szczeblu taktycznym, wymaga konfrontacji z warunkami terenowymi. Rodzi to potrzebę zaplanowania i przeprowadzenia rekonesansu przez dowódcę pułku. Wymaga to od nauczyciela taktyki ogólnej zainspirowania słuchaczy w zajęciu grupowym w pomieszczeniu, aby z ich inicjatywy zrodziła się potrzeba wyjazdu w teren / na zajęcia grupowe w terenie /. W przeciwnym wypadku, potwierdza to praktyka szkoleniowa, wyjazd na zajęcia grupowe w terenie będzie formalny a cele kształcenia spłycone.

Dowódca pułku dowodzi osobiście i przez sztab. Wymaga to od dowódcy pełnej jasności: jakie czynności wykonać osobiście a w czym może wyręczyć sztab. Umiejętność powyższa nie bierze się z przypadku, tego po prostu trzeba się nauczyć. Aby nauczyć słuchaczy umiejętności współpracy z zastępcami dowódcy pułku, oficerami sztabu, szefami rodzajów wojsk i służb, prowadzący zajęcia grupowe w pomieszczeniu powinien zawsze żądać miejsca przebywania i zadań, jakie ci oficerowie aktualnie wykonują. Podobnie należy żądać od słuchaczy znajomości miejsca i zadań dowódców pododdziałów / własnych, przydzielonych i wspierających /.

Szczególnie dobrze należy zrozumieć temat pierwszego zajęcia grupowego w pomieszczeniach, w każdym ćwiczeniu grupowym. Zajęcie to zwykle rozpoczyna się od zapoznania z treścią zadania bojowego, postawionego przez dowódcę dywizji. Z reguły nauczyciele od tego momentu rozpoczynają pracę ze słuchaczami, jakby do tego czasu dowódca nic nie robił. Przecież praca dowódcy pułku trwa ciągle. Nowe zadanie bojowe dla pułku przekazywane jest wtedy, gdy poprzednie jest w trakcie wykonywania / kończenia /. Pododdziały pułku znajdują się w różnej sytuacji bojowej, oficerowie sztabu przebywają poza stanowiskiem dowodzenia. Sytuacja jest pełna dynamiki życia, walki. O nowym zadaniu bojowym dowódca pułku wiedział już wcześniej, z treści zarządzenia wstępnego ze sztabu dywizji. Uświadomienie słuchaczom momentu, w jakim dowódca przystępuje do analizy zadania bojowego, jest koniecznym zabiegiem nauczyciela, kształtującym wyob-

rażnię słuchaczy i zrozumienie ciągłości dowodzenia.

Tematy zajęć grupowych w pomieszczeniach nakazują kształtowanie umiejętności myślenia. Przy czym chodzi tu o myślenie twórcze, stanowiące podstawę rozwiązywania przez dowódcę pułku różnorodnych problemów. Z problemami w działaniach bojowych spotykamy się dość często. Przykładem jest zadanie bojowe pułku do natarcia, które jest głównym problemem do rozwiązania przez dowódcę. Z głównego problemu wynikają problemy szczegółowe: gdzie wykonać główne uderzenie, kiedy rozpocząć atak, jak ekonomicznie wykorzystać posiadane siły i środki itp. [Nauczyciel prowadząc zajęcia grupowe w pomieszczeniu powinien uświadomić słuchaczom, że analiza zadania, ocena sytuacji jest procedurą badawczą, drogą postępowania dowódcy pułku dla rozwiązania problemu głównego i szczegółowych.]

Właściwe rozumienie tematów kształcenia zajęć grupowych prowadzonych w pomieszczeniach pozwala nauczycielom taktyki ogólnej na racjonalne stosowanie wyżej przedstawionych zabiegów dydaktycznych, dla kształtowania wyobraźni słuchaczy, a głównie realizmu pracy dowódcy pułku w procesie dowodzenia. Jak pokazuje praktyka, owe zabiegi zajmują kilka minut części wstępnej zajęcia grupowego w pomieszczeniu i są konieczne do przestrzegania.

3.4. Metody kształcenia.

Wśród czynników wpływających na metodykę prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP szczególną rolę spełniają metody kształcenia. Wynika to głównie z tego, że owe metody odpowiadają na pytanie: jak uczyć aby skutecznie zrealizować cele zajęć grupowych?

W ASG WP istnieje wiele publikacji traktujących o metodach kształcenia i ogólnych wskazaniach ich stosowania w ćwiczeniach grupowych. Nauczycielom akademickim zaleca się stosować: ^{24/}

- jako metody główne: metody działania praktycznego / czynności umysłowe i motoryczne /, metodę sytuacyjną,
- jako metody pomocnicze: opis, wykład, metoda pytań, pokaz przedmiotów, obrazów, metodę laboratoryjną, trening.

---

^{24/} Por. Zagadnienia metodyki nauczania w ASG WP, Warszawa, 1970.

W powyższych metodach nie ma mowy o metodach w sensie ich naucek lub materialnych przedmiotach, ale o metodach w sensie form i formach.

Zalecane metody kształcenia są ogólną wskazówką, adresowaną do ćwiczeń grupowych w ciągu trzech lat studiów w ASG WP.

Uzyskane wyniki badań /np. poziom przygotowania oficerów do studiów w ASG WP, cele kształcenia, itp. / nakazują krytycznie ocenić zalecenie stosowania metod kształcenia w zajęciach grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP.

W ciągu I roku studiów słuchacze powinni dogłębnie przestudiować literaturę przedmiotu taktyki ogólnej, zwłaszcza obowiązujący regulamin walki. Z tego powodu metoda: praca z podręcznikiem nie może być pomijana. Przeciwnie, autor widzi jej zastosowanie w zajęciach grupowych w pomieszczeniach jako główną w pierwszym, a jako pomocniczą w pozostałych ćwiczeniach grupowych I roku studiów.

W etapach nauczania słuchaczy umiejętności podejmowania decyzji w roli dowódcy pułku, wzorcowy pokaz nauczyciela odgrywa decydującą dla realizacji celu zajęć, rolę. Dlatego metoda pokazu nie może być pomijana i powinna być główną metodą we wszystkich zajęciach grupowych w pomieszczeniach ze słuchaczami I Kursu ASG WP. Praktyka zajęć grupowych w pomieszczeniach / zwłaszcza trudności słuchaczy w recepcji nowej problematyki ze szczebla pułku / potwierdza konieczność osobistego pokazu nauczyciela akademickiego jako regułę.

Proponowane metody kształcenia w zajęciach grupowych w pomieszczeniach nie mogą być stosowane w każdym zajęciu. Dobór metod, które istnieją obiektywnie, zależy od nauczyciela taktyki ogólnej, świadomie sterującego pracą słuchaczy w procesie dydaktyczno-wychowawczym.

Spośród wielu kryteriów decydujących o doborze metod kształcenia w zajęciu grupowym, na czoło wysuwa się cel zajęć . Inne bowiem metody trzeba zastosować, gdy uczyliśmy słuchaczy nowych umiejętności, a inne gdy je doskonalimy.

Drugim kryterium, to treść zajęcia grupowego. Inaczej przecież pracuje nauczyciel akademicki gdy uczy podejmowania decyzji, inaczej gdy uczy stawiania zadań bojowych.

Trzecim kryterium, będzie ocena postępów słuchaczy w czasie zajęć grupowych w pomieszczeniach. Np. jeżeli trafi się grupa słuchaczy „słaba” to pokaz osobisty nauczyciela należy stosować do ostatniego zajęcia grupowego I roku studiów.

Obok wymienionych kryteriów, są także jeszcze inne., które wpły-

wają na dobór metod kształcenia w zajęciach grupowych w pomieszczeniach, np.: warunki prowadzenia zajęć, środki dydaktyczne, uzdolnienia dydaktyczne nauczyciela, itp.

Istota przedstawionych metod kształcenia jest szeroko wyjaśniona w szeregu publikacjach i dlatego autor nie będzie się zajmował ich opisywaniem. Ważniejsze jest tu bowiem umiejętność doboru metod kształcenia do konkretnego zajęcia grupowego czy zagadnienia szkoleniowego. Obrazuje to niżej podany przykład.

W ćwiczeniu nr 102/G z.1 nauczyciel taktyki ogólnej ma nauczyć słuchaczy analizy zadania bojowego w roli dowódcy pułku. W tym celu nauczyciel akademicki sporządza układ czynności, zawierający etapy kształtowania umiejętności a obok nich wpisuje stosowne metody kształcenia.

Lp.	Czynności nauczyciela	Metoda kształcenia	
		Główna	Pomocnicza
1.	Podanie nazwy zagadnienia szkoleniowego: analiza zadania bojowego		opis
2.	Sprawdzenie znajomości przez słuchaczy regulaminowej treści analizy zadania bojowego		pytaniowa praca z poręcznikiem
3.	Sformułowanie reguł postępowania przy prowadzeniu analizy zadania bojowego	opis	
4.	Pokazanie słuchaczom wzoru prowadzenia analizy zadania bojowego	pokaz	opis
5.	Samodzielne próby słuchaczy prowadzenia analizy zadania pod kontrolą nauczyciela	sytuacyjna <i>inscenizacyjna</i>	→

6.	Samodzielne powtarzanie analizy zadania pod dyskretną kontrolą nauczyciela dla nabywania wprawy w działaniu	działanie praktyczne	dyskusja opis
7.	Podsumowanie zagadnienia szkoleniowego		opis

Oczywiście propozycja autora doboru metod kształcenia jest jedną z wielu możliwych do zastosowania w zajęciach grupowych prowadzonych w pomieszczeniach. Dobór metod kształcenia nie może być kaprysem nauczyciela, przeciwnie ich dobór powinien być z góry przemyślany, z uwzględnieniem ich obiektywnego charakteru.

W dydaktyce znane jest powiedzenie, że jeśli zakładane cele kształcenia nie zostały osiągnięte to najprawdopodobniej zastosowane metody były źle dobrane albo też nieprawidłowo wykonane.

3.5. Wiek słuchaczy.

Wśród czynników wpływających na metodykę prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP niepoślednią rolę odgrywa wiek słuchaczy. Przy czym pod pojęciem: „ wiek słuchaczy ” autor rozumie nie tylko ilość lat życia oficera ale także jego doświadczenie wojskowe, przygotowanie do studiów w uczelni, umiejętność samodzielnego studiowania, itp.

Przyjęte w ASG WP kryteria warunkujące przyjęcie kandydatów na I rok studiów są bardzo wysokie. Przypomnijmy, że od kandydatów przystępujących do egzaminów wstępnych wymaga się kilkuletniego stażu na stanowisku dowódcy bp/ da / lub oficera sztabu pułku oraz ukończenia WKDO. Jest to prawidłowe i konieczne założenie, warunkujące realizację programu I roku studiów. Logiczne jest tu to, że aby przejść do pracy w roli dowódcy pułku / organizowanie i prowadzenie działań bojowych / trzeba gruntownie poznać szczebel dowódcy batalionu bądź oficera sztabu pułku.

Praktyka prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach ze słuchaczami I Kursu, potwierdzona uzyskanymi wynikami badań / por. za-

łącznik nr 7 Sprawozdanie z przeprowadzonych badań dokumentacji / wskazuje, że kandydaci do studiów nie w pełni odpowiadają założonym przez ASG WP kryterium. Dotyczy to zwłaszcza umiejętności organizowania i prowadzenia działań bojowych, które są bardzo skromne. Podobnie przedstawia się wyobrażenia taktyczna słuchaczy, poziom wiedzy z taktyki ogólnej i taktyki rodzajów wojsk.

Nauczyciel taktyki ogólnej nie może przejąć obojętnie obok tego stanu rzeczy obojętnie, ponieważ ma to wpływ na jego pracę w zajęciach grupowych w pomieszczeniach.

Rodzi się tu pytanie: gdzie ma szukać młody nauczyciel akademicki informacji o poziomie przygotowania kandydatów do studiów w ASG WP?

Aktualnie istnieją trzy źródła informacji.

Pierwsze, to ankiety personalne, listy z wynikami egzaminów wstępnych kandydatów do ASG WP, przechowywane w Oddziale Szkolenia.

Drugie, to nauczyciele prowadzący zajęcia na kursie przygotowawczym, poprzedzającym egzamin wstępny do ASG WP.

Trzecie źródło, to słuchacze z danej grupy szkoleniowej, którzy na początku I roku studiów, w rozmowie osobistej przedstawiają obiektywnie swoje życiorysy i braki występujące w praktyce i teorii taktyki ogólnej.

Analiza danych uzyskanych z trzech źródeł informacji, poparta wamiarę potrzeb o dane przechowywane u dowódcy kursu, w wydziale kadr, dadzą nauczycielowi taktyki ogólnej rzetelny obraz poziomu wiedzy każdego słuchacza, a przez to ogólny poziom grupy szkoleniowej. Jeżeli okaże się, że poziom słuchaczy odbiega znacznie od zakładanego przez ASG WP, należy dostosować do tego: treść instruktażu, przebieg zajęć grupowych w pomieszczeniach i uzbroić się w cierpliwość, serdeczność do słuchaczy. Jednym słowem przestawić się w zajęciach grupowych w pomieszczeniach z „odpytywania” na „nauczanie”. Sposób prowadzenia takich właśnie zajęć grupowych proponuje się w czwartym rozdziale niniejszej rozprawy,

Zrozumienia wymaga też ilość lat życia oficerów rozpoczynających studia w ASG WP. Jak wykazują badania uczenia się dorosłych^{25/}, ludzie

---

^{25/} Por. Thordike E., *Uczenie się dorosłych*, tłum. z jęz.angielskiego Warszawa, 1950.

do 45 roku życia /słuchacze 28-36 lat/ nie mają żadnych kłopotów z nauką z powodu wieku. Istotną rolę natomiast odgrywa motywacja nauki. Człowiek dorosły uczy się tym chętniej im konkretniej widzi cel nauki. Fakt powyższy podkreśla konieczność stosowania przez nauczycieli taktyki ogólnej w zajęciach grupowych w pomieszczeniach zabiegów dydaktycznych, mobilizujących słuchaczy do świadomego i aktywnego udziału w zajęciach.

Znajomość wieku słuchaczy przez nauczyciela taktyki ogólnej, pozwala określić dolny poziom, próg wyjściowy, z którego rozpoczynamy pracę dla zrealizowania celów zajęcia grupowego w pomieszczeniu.

3.6. Warunki kształcenia.

Wśród czynników wpływających na metodykę prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólniej ze słuchaczami I Kursu ASG WP podstawową rolę odgrywają warunki kształcenia. Owe warunki istnieją obiektywnie i w nich nauczyciel taktyki ogólnej powinien zrealizować cele zajęć grupowych w pomieszczeniach. Aby racjonalnie wykorzystać warunki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach, wymaga się od nauczyciela akademickiego spełnienia dwóch podstawowych postulatów:

- odpowiedniego doboru środków dydaktycznych do przyjętych metod kształcenia w danym zajęciu grupowym w pomieszczeniu,
- umiejętności praktycznego wykorzystania / obsługiwanie / środków dydaktycznych, będących na wyposażeniu pomieszczenia, w którym odbywa się zajęcia grupowe.

Jak wykazują przeprowadzone badania /por. załącznik nr 3 Sprawozdanie z badań metodą obserwacji / w zajęciach grupowych w pomieszczeniach z reguły wykorzystuje się: mapę słuchaczy i nauczyciela, a dominującym środkiem w nauczaniu jest „słowo”. Niezwykle rzadko korzysta się, z będących na wyposażeniu pomieszczenia, tablicy szkolnej, rzutnika oraz magnetofonu. A przecież każdy z tych środków może z powodzeniem wesprzeć działalność dydaktyczno-wychowawczą nauczyciela akademickiego.

Np. magnetofon. Dzięki niemu można odtwarzać przykładowe rozwiązania / analiza zadania bojowego, ocena sytuacji, wytyczne dowódcy, rozwiązanie problemów taktycznych, itp. / oraz nagrywać treść wystąpień słuchaczy. Taśmę z nagraniem magnetofonowym można także wykorzystać w czasie nauki własnej do samokształcenia.

Dydaktyczne korzyści zajęć grupowych w pomieszczeniach z wykorzystaniem magnetofonu są tym większe, im nagranie jest ciekawsze, poprawne merytorycznie i stylistycznie, zabarwione odpowiednią dykcją. Prowadzący zajęcia grupowe, planując wykorzystanie magnetofonu powinien pamiętać, że słuchaczy należy odpowiednio przygotować do odbioru treści, poprzez skierowanie ich uwagi na istotne momenty.

Obok tych niewątpliwych zalet magnetofonu, należy sobie zdawać sprawę z jego niedostatku, jakim jest brak obrazu, który najbardziej przemawia do wyobraźni słuchaczy. Dlatego w zajęciach grupowych w pomieszczeniach, należy wykorzystywać rzutnik światła do wyświetlania foliogramów. Przygotowane, bez większych nakładów, foliogramy np. z opisem metody prowadzenia oceny sytuacji przez dowódcę pułku, łatwiej trafią do wyobraźni słuchaczy, niż długi wywód nauczyciela na ten temat.

Rozwój środków dydaktycznych nie zmniejszył jak dotąd, znaczenia zwykłej tablicy szkolnej i kredy. Można ją / tablicę / wykorzystać do wykonania obliczeń: kalkulacji czasowo-przestrzennych, stosunku sił, itp. Niejednokrotnie słuchacze płynnie referujący przy mapie treść decyzji, tracili swą pewność przy tablicy, wezwani przez nauczyciela do uzasadnienia swoich argumentów.

Pisanie na tablicy jest niezbędne także z innych przyczyn. Nauczyciel musi niejako „od siebie” podawać konieczne dane wyjściowe np.: czas otrzymania zadania bojowego, meldowania decyzji, itp. Zapisywanie tych danych przez słuchaczy „ze słuchu” jest ryzykowne / przesłyszenie się, niewyraźna artykulacja / co może zrodzić błędy informacyjne. Częste posługiwanie się tablicą jest tym bardziej konieczne, im młodszy są słuchacze i im większą trudność stanowi dla nich zapamiętanie i zrozumienie treści zajęcia grupowego, a tak jest w przypadku I roku studiów ASG WP.

W zajęciach grupowych w pomieszczeniach wykorzystywane są mapy słuchaczy i nauczycieli taktyki ogólnej. Stosowny komentarz nauczyciela, pytania słuchaczy, dyskusja nad treścią rozwiązań uczy poprawnego przedstawiania decyzji dowódcy pułku w formie graficznej. Przy tym należy pamiętać, że koniecznością staje się podejście grupy słuchaczy do mapy, bo po prostu lepiej widać.

Aby wykorzystać racjonalnie w zajęciach grupowych środki dydaktyczne znajdujące się w pomieszczeniach, nauczyciel powinien dla

ułatwienia sporządzić listę potrzeb i możliwości ich wykorzystania.

W tym celu, nauczyciel akademicki po zapoznaniu się z celem zajęć grupowych, po wyborze metod kształcenia, powinien zastanowić się gdzie mogą mu pomóc środki dydaktyczne: wyręczyć, zastąpić, wzbogacić „żywe słowo”. Jednym słowem określić potrzeby zastosowania środków dydaktycznych.

Z kolei nauczyciel powinien ocenić użyteczność środków dydaktycznych w sensie ich sprawności oraz zastanowić się nad czasem przygotowania foliogramów, nagrań magnetofonowych, itp.

Biorąc pod uwagę potrzeby, możliwości oraz aktualne warunki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach, należy dokonać wyboru środków dydaktycznych i wyznaczyć im miejsce i zadania w przebiegu zajęć.

Dobierając środki dydaktyczne należy pamiętać o tym, że środki wzrokowe są dominujące w odbiorze treści, ponieważ oddziałują jednocześnie na receptory wzroku i słuchu. Dlatego nauczyciel akademicki dobierając środki dydaktyczne, powinien przede wszystkim wykorzystać rzutnik światła, mapy, tablicę, schematy, wzbogacając je słowem własnym lub z magnetofonu.

Wychodząc na przeciw postulatów respondentów / por. załącznik nr 5

Sprawozdanie z przeprowadzonych badań opinii / sugerujących modernizację pomieszczeń w których prowadzone są zajęcia grupowe, autor proponuje rozwiązanie zastosowane w Centrum Doskonalenia Oficerów im. generała S. Popławskiego. Autorzy projektu zastosowali w procesie kształcenia oficerów w pomieszczeniach telewizję do nagrywania występów słuchaczy oraz odpowiednio zawieszono lustra do korygowania zachowania się podczas referowania / szczegółowy opis pomieszczenia przedstawia załącznik nr 3 /. Dzięki temu wzrosło zainteresowanie słuchaczy zajęciami a przede wszystkim stworzono warunki do samokontroli i oceny swoich występów, zwłaszcza popełnionych błędów. Należy podkreślić, że mimo zwiększonego wysiłku w przygotowaniu zajęć w takim pomieszczeniu, nauczyciele CDO wysoko oceniają przydatność takiego rozwiązania.

W warunkach ASG WP należy dążyć do maksymalnego wykorzystania w zajęciach grupowych prowadzonych w pomieszczeniach wszystkich środków dydaktycznych, będących w dyspozycji nauczyciela akademickiego.

III

4. PRZEBIEG ZAJĘĆ GRUPOWYCH W POMIESZCZENIACH Z TAKTYKI OGÓLNEJ ZE SŁUCHACZAMI I KURSU ASG WP.

W literaturze pedagogicznej używana jest różnorodna terminologia traktująca o przebiegu zajęć grupowych a mianowicie: struktura^{26/}, tok^{27/} oraz budowa lekcji^{28/}. Każdy z tych terminów w istocie oznacza to samo.

W niniejszej rozprawie pod pojęciem: przebieg zajęć grupowych, rozumie się elementy składowe ich prowadzenia w określonej kolejności, od momentu rozpoczęcia do zakończenia.

Przebieg zajęć grupowych zależy od wielu czynników, a przede wszystkim od: celu, metod i środków dydaktycznych oraz treści kształcenia w tych zajęciach.

Przebieg zajęć zależy od przygotowania wykładowcy / merytorycznego i metodycznego / oraz posiadanych zdolności dydaktycznych. Wpływ na przebieg zajęć grupowych ma również: przygotowanie osobiste słuchaczy, ich zmęczenie, stan emocjonalny, związany np. z wyjazdem do rodziny, itp.

Spośród wszystkich wymienionych czynników, decydującym o przebiegu zajęć grupowych w pomieszczeniach jest cel kształcenia.

Przypomnijmy, że głównym celem zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej jest: nauczenie słuchaczy umiejętności podejmowania decyzji w roli dowódcy pułku / pz, pcz /.

W przebiegu zajęć grupowych pedagogika zaleca stałe przestrzeganie takich elementów jak:^{29/}

a/ część wstępną, obejmującą organizacyjno-metodyczne czynności nauczyciela,

b/ część główną, w której realizuje się nauczanie zagadnień

---

^{26/} Por. Kupisiewicz Cz., Podstawy dydaktyki ogólnej, Warszawa, 1978, S.234.

^{27/} Por. Lewowicki T., Indywidualizacja kształcenia, Warszawa, 1977, S.230.

^{28/} Por. Okoń W., Zarys dydaktyki, Warszawa, 1957, S.126.

^{29/} Por. Pedagogika pod redakcją Godlewskiego M., Warszawa, 1974, S.458.

zagadnień szkoleniowych / nauczanie umiejętności podejmowania decyzji w roli dowódcy pułku /,

c/ część końcowa, podsumowująca wyniki pracy dydaktyczno-wychowawczej w toku zajęć.

Z kolei, przy realizacji zagadnień szkoleniowych / nauczanie umiejętności / pedagogika zaleca nauczycielom kierowanie się układem czynności:

- wyjaśnienie słuchaczom nazwy/ brzmienia / i praktycznego znaczenia zagadnienia szkoleniowego,
- sformułowanie reguł postępowania,
- pokazanie słuchaczom wzoru czynności,
- stała kontrola przez nauczyciela pierwszych prób słuchaczy,
- samodzielne powtarzanie czynności przez słuchaczy dla nabycia wprawy w działaniu.

W dalszej części rozdziału proponuje się, odmienny od aktualnego, przebieg zajęć grupowych w pomieszczeniach, uwzględniający wyniki badań oraz zalecenia pedagogiki, dotyczące kształtowanie umiejętności słuchaczy w roli dowódcy pułku.

Proponowany przebieg zajęć grupowych jest opisany na przykładzie Cwiczenia nr 102/G z.1,, Analiza zadania bojowego, zamiar walki, wycieczne do przekazania zarządzeń wstępnych i przygotowania danych do decyzji ”.

4.1. Część wstępna zajęć grupowych.

Część wstępna zajęć grupowych zawiera: regulaminowe czynności nauczyciela / przyjęcie meldunku, sprawdzenie wyglądu zewnętrznego słuchaczy i sali grupowej /, sprawdzenie przygotowania słuchaczy do zajęć i wprowadzenie do tematu.

4.1.1. Regulaminowe czynności nauczyciela.

Nauczyciel po wejściu do pomieszczenia, w którym ma się odbyć zajęcie, przyjmuje meldunek od starszego grupy o stanie i gotowości słuchaczy do zajęć. Po przyjęciu meldunku, nauczyciel lustruje wygląd zewnętrzny słuchaczy oraz porządek w pomieszczeniu. Jest to ważne od pierwszego zajęcia grupowego. Wdraża bowiem słuchaczy do nawyku pracy w czystości i porządku, a także wymagania tego od innych. Szczególnie ważne jest tu ułożenie map na stołach, według wymogów służby sztabów.

4.1.2. Sprawdzenie przygotowania słuchaczy do zajęć.

Podczas sprawdzania przygotowania się słuchaczy do zajęć, nauczyciel kontroluje zwykle wykonanie zadań zleconych słuchaczom do zrealizowania w czasie nauki własnej. Dotyczy to przede wszystkim kontroli map, notatników z rozwiązaniami koniecznymi w toku zajęć. Sprawdzenie to obejmuje zwykle 2-3 słuchaczy i dlatego koniecznym jest, aby szczególnie rażące błędy zostały omówione przez nauczyciela z całą grupą szkoleniową. Można tu skorzystać z tablicy szkolnej lub wywiesić mapę sprawdzanego słuchacza.

Z kolei nauczyciel sprawdza znajomość założenia taktycznego, a zwłaszcza położenie pułku, zadanie bojowe, miejsce przebywania w danej chwili dowódcy, zastępców, oficerów sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb. Sprawdzenie powyższe ma miejsce nie tylko w pierwszym zajęciu grupowym ale również w pozostałych zajęciach. Chodzi bowiem o to by w wyobraźni słuchaczy tworzyć obraz warunków pracy dowódcy pułku w działaniach bojowych.

Obok tego należy zadać pytania / w formie ustnej lub pisemnej / dotyczące znajomości przez słuchaczy stosownej treści regulaminu walki, koniecznej do pracy w danym zajęciu grupowym.

W tej części zajęcia grupowego, nauczyciel powinien zapytać 1-2 słuchaczy o wiadomości wyniesione z poprzednich zajęć. Zmusza się w ten sposób słuchaczy do sumiennej pracy w czasie nauki własnej, powtarzania materiału opracowanego w poprzednich zajęciach.

4.1.3. Wprowadzenie do tematu.

Wykładowca po zapisaniu tematu na tablicy, dokonuje odpowiedniego wprowadzenia. Zajęcia grupowe obejmują pewien logiczny ciąg pracy dowódcy pułku w działaniach bojowych. Chodzi o to, by w wyobraźni słuchaczy stworzyć obraz pracy dowódcy pułku na stanowisku dowodzenia. Np. nauczyciel może powiedzieć słuchaczom, że zanim dowódca pułku przystąpił do analizy zadania bojowego, wcześniej otrzymał ze sztabu dywizji zarządzenie wstępne, które go ukierunkowało na przyjęcie zadania. Jest to zabieg tym bardziej konieczny, że układ zajęć grupowych rozłożony w czasie, z jednej strony jak gdyby przerywa pracę dowódcy, z drugiej zaś pomija niektóre czynności. Z tego też powodu zachodzi potrzeba stworzenia symptomów ciągłości pracy dowódcy oraz pokazania tych czynności, które nie są treścią zajęć grupowych.

Przedstawione czynności nauczyciela w części wstępnej i zajęć grupowych zajmują z regułą w pierwszych zajęciach około 15-20 minut, w kolejnych zajęciach - średnio 5-10 minut.

4.2. Część główna zajęć grupowych.

Część główna zajęć stanowi zasadniczy etap, w którym przerabiane są zagadnienia szkoleniowe, w kolejności określonej w planie tematycznym. Podział czasu na realizację zagadnień szkoleniowych ujęty jest w opracowaniu metodycznym zajęć i ostatecznie ustalony na instruktażu dla nauczycieli, ale nie należy traktować go sztywno. Nauczyciel może odstąpić od ustalonego podziału czasu stosownie do sytuacji dydaktycznej i nie powinien przejść do kolejnego zagadnienia, jeżeli poprzednie nie zostało zrealizowane.

W tej części zajęcia, nauczyciel po podaniu słuchaczom zagadnień szkoleniowych, które będą realizowane, powinien dokonać dwóch ważnych zabiegów. Pierwszy zabieg dotyczy sformułowania problemów taktycznych, które będą rozwiązywane w roli dowódcy pułku. Drugi zabieg dotyczy kształtowania u słuchaczy wartościowych motywów uczenia się. Obydwa zabiegi zmierzają do wywołania świadomego i zaangażowanego udziału słuchaczy w zajęciach i nigdy nie powinny być pomijane.

4.2.1. Sformułowanie problemów taktycznych.

Ten zabieg dydaktyczny omawiamy na przykładzie Cw. nr 102/G z.1. W tym zajęciu słuchacze występują w roli dowódcy pułku, który w rejonie wyjściowym otrzymał zadanie bojowe do natarcia.

Nauczyciel podaje słuchaczom, że w tej sytuacji przed dowódcą pułku stanął problem: jak wykonać zadanie bojowe, by spełnić oczekiwania / rozkaz / dowódcy dywizji?

Jest to dla dowódcy pułku główny problem do rozwiązania, który zawiera w sobie szczegółowe problemy:

- gdzie wykonać główne uderzenie?
- kim   "-   "-   "-   ?
- kiedy   "-   "-   "-   ?
- w jaki sposób wykorzystać siły i środki w natarciu?

Problemy / główny i szczegółowe / powinny być zapisane przez nauczyciela na tablicy oraz w zeszytach słuchaczy.

Następnie nauczyciel wyjaśnia słuchaczom, że nauczane czynności dowódcy pułku będą drogą postępowania dla rozwiązania wyżej sformułowanych problemów.

W kolejnych zajęciach grupowych należy przypominać problemy, wokół których toczy się kształcenie słuchaczy w roli dowódcy pułku.

W innych ćwiczeniach grupowych w ciągu I roku studiów, nauczyciele powinni wymagać od słuchaczy samodzielnego formułowania problemów.

4.2.2. Kształtowanie u słuchaczy wartościowych motywów uczenia.

Nauczyciele akademicy w zajęciach grupowych w pomieszczeniach powinni wyrabiać u słuchaczy przekonanie, że nabywane przez nich umiejętności będą użyteczne w kolejnych ćwiczeniach grupowych, w ćwiczeniach dowódczo-sztabowych, w kolejnych latach studiów, nawet po ukończeniu ASG WP. Zabieg ten podkreśla zasada świadomego i aktywnego udziału słuchaczy w procesie kształcenia.

Czy nauczyciel powinien w każdym zajęciu grupowym zachęcać słuchaczy do solidnego uczenia się taktyki ogólnej?

Autor uważa, że nie ma tu reguły. W jednej grupie szkoleniowej wystarczy to wykonać w pierwszym ćwiczeniu grupowym, w innej w pierwszych zajęciach każdego ćwiczenia grupowego. Zależy to od wykładowcy, znajomości słuchaczy, itp.

Zabieg ten z reguły zabiera 1-2 minuty czasu.

4.2.3. Nauczanie zagadnień szkoleniowych.

Wykładowca podaje nazwę zagadnienia szkoleniowego, po czym wyjaśnia, że analiza zadania bojowego jest pierwszą czynnością dowódcy pułku po otrzymaniu zadania bojowego, która rozpoczyna proces podejmowania decyzji. Nauczyciel wyjaśnia / może o to zapytać jednego ze słuchaczy/, że analiza zadania bojowego polega na zrozumieniu zamiaru przełożonego oraz określeniu miejsca i roli pułku w zadaniu dywizji. Przeprowadzenie analizy zadania umożliwia dowódcy pułku określenie czynności do natychmiastowego wykonania, zorganizowania rozpoznania oraz daje podstawę do ukierunkowania zastępców, oficerów sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb do przygotowania danych do podjęcia decyzji i przekazania zarządzeń wstępnych dla wojsk. Jest to pierwsza próba dowódcy pułku odpowiedzi na pytania zawarte w sygnalizowanych wcześniej problemach, przybierającą formę zamiaru działań.

Nauczyciel korzystając z tablicy / foliogramu / podaje słuchaczom metodę prowadzenia analizy zadania bojowego. Obrazuje to rys.1

Rys.1 Metoda prowadzenia analizy zadania bojowego.

A. Dane wyjściowe:

1. Na mapie:

- a/ położenie wojsk własnych i nieprzyjaciela,
- b/ zadanie i zamiar dowódcy dywizji,
- c/ zadania bojowe sąsiadów,
- d/ zadanie bojowe pułku.

2. W notatniku:

- a/ problemy taktyczne,
- b/ stan ukończenia i dane o aktualnych możliwościach pododdz.

B. Kolejność pracy:

1. Analiza zamiaru dowódcy dywizji.

2. Analiza zadania bojowego sąsiadów.

3. Analiza zadania bojowego pułku.

W N I O S K I :

1. Miejsce i rola pułku w zadaniu dywizji.
2. Kierunek głównego uderzenia pułku w natarciu.
3. Ugrupowanie bojowe pułku.
4. Czynności do natychmiastowego wykonania:
  - a/ przez sztab pułku,
  - b/ "- , sąsiadów,
  - c/ "- pododdziały.
5. Co wykonać osobiście / dowódca /.
6. W czym pomogą / wyręczą / zastępcy, sztab:
  - a/ przekazanie zarządzeń wstępnych,
  - b/ przygotowanie danych do decyzji.

W zależności od potrzeb, nauczyciel może jeszcze bardziej szczegółowo omówić sposób prowadzenia analizy zadania bojowego. Chodzi o to by słuchacze zrozumieli regułę postępowania, ułatwiającą swobodne wykonywanie czynności w roli dowódcy pułku.

Następnie nauczyciel prowadzi pokaz analizy zadania bojowego. Przed rozpoczęciem pokazu należy zwrócić uwagę wszystkich słuchaczy na takie momenty, jak: sposób myślenia, zwłaszcza wyciągania wniosków, sposób posługiwania się mapą i notatnikiem, język, itp.

Po przeprowadzeniu wzorcowej analizy zadania, należy zapytać słuchaczy o wątpliwości. Chodzi o to, by prowadzący zajęcia grupowe upewnić się, czy słuchacze zrozumieli sens pokazu. Oczywiście jednorazowy pokaz nie zawsze jest komunikatywny, zwłaszcza dla słuchaczy najslabszych. Dlatego powinno się powtórzyć pewne fragmenty pokazu.

Troską nauczyciela powinno być wytworzenie swobodnej, partnerskiej atmosfery w trakcie zajęć grupowych. Dzięki temu, słuchacze ośmielą się krytycznie odnieść do przeprowadzonego pokazu, zdobędą się na zadawanie pytań, rozumieją zgodność zalecanej metody prowadzenia analizy zadania z pokazem jej wykonania.

Nie zawsze jest to doceniane przez nauczycieli akademickich.

Po przeprowadzeniu pokazu, nauczyciel wyznacza 1-2 słuchaczy, którzy w roli dowódcy pułku prowadzą analizę zadania bojowego. Prowadzący zajęcia grupowe kontroluje ich pracę, zwracając uwagę na sposób wnioskowania i referowania. Po wystąpieniach słuchaczy wykładowca inicjuje wśród oficerów dyskusję nad poprawnością wystąpień kolegów.

Następnie nauczyciel, w zależności od dysponowanego czasu, ~~notkuje~~ słuchaczom opracowanie w zeszycie fragmentu analizy zadania.

Praca słuchaczy może być indywidualna, to znaczy wszyscy samodzielnie wykonują polecenie prowadzącego zajęcia grupowe.

Nie należy wykluczyć pracy zespołowej, która jest bardzo skuteczna dla wyrównania poziomu najslabszych słuchaczy w grupie. Słuchaczy w grupie szkoleniowej dzieli się na niewielkie zespoły, obejmujące 3-5 osób. Skład grup może być stały. Słuchacze tworzą sami zespół kierując się względami przyjaźni, wspólnymi zainteresowaniami. Nauczyciel jednak czuwa nad tym, aby każdy zespół stanowił swego rodzaju miniaturkę grupy szkoleniowej / najlepsi, średni, najslabsi/.

Pracą zespołu kieruje dowódca. Funkcja ta nie jest stała, gdyż chodzi o to, aby wszyscy słuchacze wdrażali się tak do kierowania jak i posłuszeństwa.

Wyniki uzyskane przez zespół referuje na polecenie nauczyciela jeden z słuchaczy, zwykle najslabszy, aczkolwiek nie jest to regułą. W razie potrzeby wypowiedź kolegi uzupełniają pozostali słuchacze tego zespołu. Ocena uzyskiwanych wyników przez słuchaczy odbywa się wyłącznie indywidualnie, natomiast wszystkich członków zespołu wychowuje się w duchu wzajemnej pomocy. Nauczyciel kontroluje pracę indywidualną bądź zespołową słuchaczy, służy pomocą w zależności od potrzeb.

W zakończeniu nauczania analizy zadania bojowego, wskazane jest podsumowanie pracy słuchaczy oraz przypomnienie najważniejszych momentów metody jej prowadzenia.

Podobnie należy realizować pozostałe zagadnienia szkoleniowe w pierwszym, sygnalizowanym wcześniej, ćwiczeniu nr 102/G.

W pozostałych ćwiczeniach grupowych I Kursu ASG WP, w których zagadnienia szkoleniowe się powtarzają, można więcej czasu przeznaczyć na samodzielną pracę słuchaczy w zajęciu grupowym, pod kontrolą nauczyciela.

Jeżeli jednak słuchacze nadal będą mieli trudności w nabyciu umiejętności podejmowania decyzji w roli dowódcy pułku, należy wrócić do modelu początkowego / patrz: nauczanie analizy zadania bojowego /.

4.3. Część końcowa zajęć grupowych.

Nauczyciel po zrealizowaniu zagadnień szkoleniowych dokonuje podsumowania przebiegu zajęć, podaje przykłady wzbogacające treść kształcenia oraz stawia zadanie na naukę własną.

4.3.1. Podsumowanie przebiegu zajęć grupowych.

Podsumowanie przebiegu zajęć grupowych w pomieszczeniach polega na ocenie stopnia realizacji celu zajęć oraz pracy słuchaczy w tych zajęciach. Nauczyciel biorąc pod uwagę przygotowanie przez słuchaczy map, notatników, znajomość regulaminu walki, postępy w nabywaniu umiejętności podejmowania decyzji w roli dowódcy pułku, sprawność myślenia przy rozwiązywaniu problemów taktycznych wystawia każdemu słuchaczowi indywidualną ocenę. Należy podać do wiadomości słuchaczy uzyskane oceny. Przy ocenach niedostatecznych, koniecznie należy podać błędy w pracy słuchaczy, które należy wyeliminować.

4.3.2. Podanie przykładów wzbogacających treść zajęć grupowych.

Nauczyciel podaje przykład stosownie do treści zajęć grupowych. Może to być przykład historyczny z okresu II wojny światowej, współczesnych wojen lokalnych lub prowadzonych ćwiczeń z wojskami.

Bardzo wskazane jest podawanie przykładów z historii wojska i wojen prowadzonych przez polskie siły zbrojne.

W zajęciach grupowych w pomieszczeniach, należy przy podawaniu przykładów, przestrzegać kilku wskazań, a mianowicie:

- przykłady powinny dotyczyć dowodzenia pułkiem, brygadą, zwłaszcza z zakresu podejmowania decyzji,

- ze względu na oszczędność czasu, trzeba zawczasu przygotować foliogram ze stosowną sytuacją bojową i wynikającymi z niej wnioskami,

- przykład działania dowódcy pułku / brygady / należy zawęzić do spraw istotnych, bez wikłania się w drobiazgi.

4.3.3. Po zrealizowaniu powyższych czynności, nauczyciel w końcowej części zajęcia grupowego, dokonuje ukierunkowania słuchaczy do samodzielnej pracy w toku nauki własnej.

Nauczyciel zaleca słuchaczom opracowanie w toku nauki własnej zadań dydaktycznych, wynikających z treści przeprowadzonych zajęć grupowych. Chodzi tu o to, że nabyte w zajęciach umiejętności powinny być przez słuchaczy, na „spokojnie” powtórzone i usystematyzowane. W przeciwnym wypadku ulegną zapomnieniu. Konieczne jest to również dlatego, iż umiejętności wyniesione zwłaszcza z pierwszego ćwiczenia mają być wzorem i pomocą w kolejnych ćwiczeniach grupowych.

Owe zadania dydaktyczne powinny zostać sprawdzone w części wstępnej następnego zajęcia grupowego z taktyki ogólnej.

Jeżeli w grupie szkoleniowej znajdują się słuchacze, którzy w czasie zajęć grupowych otrzymali oceny niedostateczne, należy po wyjaśnieniu co było tego powodem, ustalić formę i treść zaliczenia materiału.

Po podpisaniu w dzienniku lekcyjnym przeprowadzenia zajęć grupowych, nauczyciel przyjmuje od starszego grupy meldunek o zakończeniu zajęcia.

ZAKONCZENIE

Przedstawione w rozprawie wnioski i propozycje są próbą urzeczywistnienia w praktyce studiów ASG WP postulatu usprawnienia procesu dydaktycznego, którego jeden z elementów stanowi przygotowanie kadr dla potrzeb wyższego szkolnictwa wojskowego.

Z szerokiego zakresu problemów procesu studiowania w ASG WP wybrano wąski ale istotny wycinek pracy nauczycieli akademickich, jakim jest: metodyka prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP.

Z badań wynika niezbicie, że doskonalenie metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach jest możliwe w aktualnych warunkach uczelni i nie wymaga to kosztownych zbiegów,

Wyniki badań potwierdzają zakładaną hipotezę roboczą, iż doskonalenie metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach powinno być dokonane głównie w działalności dydaktyczno-wychowawczej nauczycieli Katedry Taktyki Ogólnej ASG WP.

Uzyskane wyniki badań wykazały obok zalet, pewne niedostatki w metodyce prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach. Dotyczy to przede wszystkim żądania od słuchaczy w zajęciach grupowych w pomieszczeniach gotowych rozwiązań w roli dowódcy pułku, wypracowanych w toku nauki własnej, poprzedzającej dane zajęcie grupowe.

Przebieg zajęć grupowych w pomieszczeniach pozostaje w sprzeczności z wymogami dydaktyki w zakresie przestrzegania ogniw procesu dydaktycznego, zwłaszcza kształtowania umiejętności i nawyków.

Przypomnijmy tu jeszcze raz, że głównym celem zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP jest: nauczenie słuchaczy umiejętności pracy w roli dowódcy pułku w zakresie organizowania i prowadzenia działań bojowych.

Stosownie do przytoczonego celu zajęć grupowych prowadzonych w pomieszczeniach powinien być przestrzegany wymóg nauczania umiejętności, według etapów:

- a/ określenie celu czynności i jej znaczenie,
- b/ sformułowanie reguł działania,
- c/ pokaz czynności wzorcowej,
- d/ pierwsze próby słuchaczy pod kontrolą nauczyciela,
- e/ wielokrotne, samodzielne powtarzanie czynności przez słuchaczy

dla nabycia wprawy w działaniu.

Postuluje to przeniesienie samodzielnej pracy słuchaczy nad rozwiązaniem problemów wynikających z przyszłych zajęć grupowych, z nauki własnej do zajęć grupowych w pomieszczeniach pod fachową opiekę nauczyciela taktyki ogólnej.

Autor zdaje sobie sprawę z tego, że zmiana sposobu prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z dotychczasowego na proponowany nie będzie łatwa. Obawa ta wynika z badań, wskazujących, iż niektórzy nauczyciele akademicy nie dostrzegają wpływu obiektywnych czynników na metodykę prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach. Dotyczy to np.: formułowania celu zajęcia grupowego, doboru metod kształcenia, wykorzystania środków dydaktycznych w zależności od faktycznego / ogólnie słabego / przygotowania oficerów do studiów w ASG WP.

Przeprowadzone badania sugerują następujące kierunki doskonalenia metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach ze słuchaczami I Kursu ASG WP:

po pierwsze - nauczyciele taktyki ogólnej, zwłaszcza młodzi stażem, powinni głęboko studiować literaturę pedagogiczną w ramach uczestnictwa w kursach metodycznych, hospitacjach i samokształceniu dla podniesienia na wyższy poziom swoich kwalifikacji,

po drugie - wszyscy nauczyciele taktyki ogólnej przygotowując się do zajęć grupowych w pomieszczeniach, zobowiązani są do gruntownej znajomości obiektywnych czynników wpływających na metodykę prowadzenia zajęć grupowych,

po trzecie - prowadzący zajęcia grupowe w pomieszczeniach, przy nauczaniu zagadnień szkoleniowych powinni przestrzegać etapów kształtowania umiejętności, warunkujących osiągnięcie cel zajęcia grupowego

Dodać wypada, że nauczyciela taktyki ogólnej musi cechować wręcz mistrzowskie opanowanie swojego przedmiotu kształcenia słuchaczy.

W przekonaniu autora, przedstawione propozycje doskonalenia metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach mogą być zachętą dla młodych stażem nauczycieli akademickich do krytycznego spojrzenia na własne umiejętności dydaktyczne a następnie zrodzić motywacje do podniesienia swoich kwalifikacji.

ost.

30/

Trafnie wyraża to teza sformułowana przez T. Kotarbinskiego, w myśl której wyniki pracy dydaktyczno-wychowawczej zależą od: doboru kadry nauczycielskiej, od jakości jej przygotowania do pracy ze słuchaczami oraz ich stosunku do tej pracy.

Wyniki badań wskazują również na potrzebę prowadzenia kompleksowych badań poruszonej w rozprawie problematyki w celu podniesienia studiów na wyższy, godny ASG WP poziom.

30/ Kotarbinski T., Filozofia w szkole „Przegląd kulturalny”,
1962, nr 37.

WYKAZ LITERATURY

1. Bartecki J., Aktywizacja procesu nauczania przez zespoły uczniowskie, Warszawa 1966
2. Bogusz J., Dydaktyka wojskowa, Warszawa 1983
3. Budochowska W., Włodarski Z. Psychologia uczenia się, Warszawa 1969
4. Chocha B., Rozważania o taktyce, Warszawa 1982
5. Dydaktyka szkoły wyższej, Zeszyt nr 3/WAT, Warszawa 1980
6. Działania bojowe pułku, Warszawa, 1980
7. Gołąb Z., Kołcz S., Współczesne dowodzenie wojskami, Warszawa 1961
8. Godlewski M., Pedagogika, Warszawa 1974
9. Hydzik B., Metodologiczne podstawy badań pedagogicznych w wojsku Warszawa 1972
10. Instrukcja o organizacji procesu kształcenia w szkołach i ośrodkach wojskowego szkolnictwa zawodowego, Warszawa 1976
11. Instrukcja o organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń taktycznych, Warszawa 1976
12. Kotarbiński T., Filozofia w szkole „Przegląd kulturalny”, Warszawa 1962 nr 37
13. Kotarbiński T., Sprawność i błąd, Warszawa 1957
14. Kierunki zwiększania efektywności i jakości przygotowania kadr oficerskich w akademiach dowódczo-sztabowych, Moskwa, Warszawa 1980
15. Kompleksowy plan działalności ASG WP w roku akademickim 1983, Warszawa 1982
16. Kruszewski K., Kształcenie w szkole wyższej, Warszawa 1973
17. Kupisiewicz Cz., Niepowodzenia dydaktyczne, Warszawa 1970
18. Kupisiewicz Cz., O efektywności nauczania problemowego, Warszawa 1973
19. Kupisiewicz CZ., Podstawy dydaktyki ogólnej, Warszawa 1980
20. Lewicki T., Indywidualizacja kształcenia, Warszawa 1972
21. Maciaszek M. Kształtowanie umiejętności dydaktycznych nauczyciela, Warszawa 1965
22. Majewski F., Oleksiński S., Siwiec W., Metody i treść pracy dowódcy i sztabu dywizji / pułku / w działaniach bojowych, Warszawa 1983

23. Metodyka nauczania taktyki ogólnej w ASG WP, Warszawa 1983
24. Metodyka ćwiczeń taktycznych, Warszawa 1976
25. Okoń W., Słownik pedagogiczny, Warszawa 1981
26. Okoń W., Podstawy wykształcenia ogólnego, Warszawa 1967
27. Okoń W., Proces nauczania, Warszawa 1954
28. Orczyk J., Zarys metodyki pracy umysłowej, Warszawa 1981
29. Paleski Z., Podstawy pracy umysłowej i samokształcenia, Warszawa 1981
30. Ramowy plan studiów ASG WP od 1977 roku, Warszawa 1977
31. Ramowy program nauczania ASG WP od 1977 roku, Warszawa 1977
32. Regulamin walki / dywizja-pułk /, Warszawa 1964
33. Sołtykiewicz K., Górczyk F., Opracowanie i prowadzenie egzaminacyjnego ćwiczenia szkieletowego Nr 300 Operacja Zaczepna Armii, rozprawa doktorska, Warszawa 1983
34. Sznajder R., Metodyka nauczania pracy dowódcy pułku w terenie, Warszawa 1982
35. Tałczynina N.F., Kierowanie procesem przyswajania wiedzy, Warszawa 1980
36. Słownik podstawowych terminów wojskowych, Warszawa 1977
37. Słownik wyrazów obcych, Warszawa 1965
38. Thordike E. Uczenie się dorosłych, Warszawa 1950
39. Szramczenko A.F. Ćwiczenia taktyczne - poradnik oficera, Warszawa 1978
40. Wiśniewski E., Jagieło K., Nowakowski J., Metodyka wojskowych badań naukowych, Warszawa 1983
41. Zagadnienia metodyki nauczania w ASG WP, Warszawa 1970
42. Zakrzewski J., Dydaktyka innowacyjna w wojsku, Warszawa 1977
43. Zakrzewski J., Metody i formy szkolenia wojskowego, Warszawa 1967
44. Zakrzewski J., Problemy metodyki prowadzenia wykładów, seminariów i zajęć grupowych w ASG WP, Warszawa 1974
45. Zakrzewski J., Wybrane zagadnienia z dydaktyki wojskowej. Warszawa 1974
46. Zakrzewski J., Wzorcowy system przygotowania nowoczesnego dowódcy, Warszawa 1977
47. Zając J., Szkolenie taktyczne dowódców, Warszawa 1935

WYJAŚNIENIE TERMINOW PRZYJĘTYCH W ROZPRAWIE

Cele kształcenia - świadome w założeniu rezultaty w ćwiczeniach grupowych, do osiągnięcia przez nauczyciela i słuchaczy.

Ćwiczenie grupowe - najprostszy rodzaj ćwiczenia taktycznego, podczas którego wszyscy uczestnicy występują jednocześnie w tej samej roli. Kierownik ćwiczenia występuje w charakterze wyższego przełożonego lub sąsiada, informując ćwiczących o przebiegu działań wojsk własnych i nieprzyjaciela.

Doskonalenie - w pedagogice - podwyższanie kwalifikacji nauczycieli poprzez uzupełnienie wiadomości, podanie dla nich wzorów do nabywania sprawności praktycznych w toku prowadzenia zajęć oraz stałe unowocześnienie zasobów wiedzy w związku z postępem w dydaktyce ogólnej.

Metodyka prowadzenia zajęć grupowych - ciąg systematycznych czynności nauczyciela od momentu rozpoczęcia zajęcia do czasu jego zakończenia, umożliwiających słuchaczom, m.in. opanowanie wiedzy, wyrabianie sprawności jej stosowania oraz kształtowanie przekonań i postaw.

Metody kształcenia - systematycznie stosowane sposoby pracy nauczyciela ze słuchaczami, które umożliwiają osiągnięcie celów kształcenia.

Nawyki - wyuczony składnik świadomej działalności człowieka, będący rezultatem wiele razy powtarzanych, stopniowo automatyzujących się czynności.

Ogniwa procesu kształcenia - momenty procesu dydaktycznego: uświadomienie celów i zadań, opracowanie nowego materiału, uogólnienie nowego materiału, utrwalenie go, kształtowanie umiejętności i nawyków, wiązanie teorii z praktyką, kontrola i ocena wyników kształcenia.

31/ Opracowano na podstawie:

1/ Okoń W., Słownik pedagogiczny, Warszawa, 1982.

2/ Zakrzewski J., Wybrane zagadnienia z dydaktyki wojskowej, Warszawa, 1974.

3/ Słownik podstawowych terminów wojskowych, Szt. Gen. Warszawa, 1977

4/ Słownik wyrazów obcych, Warszawa, 1965.

Opracowanie metodyczne zajęcia grupowego - dokument sporządzany w ćwiczeniu grupowym, przeznaczony wyłącznie dla nauczycieli, ułatwiający przygotowanie i prowadzenie zajęć grupowych.

Organizacja walki - zespół przedsięwzięć realizowanych przez dowódcę i sztab pułku, mający na celu stworzenie dogodnych warunków do wykonania zadania bojowego, obejmujących: podjęcie decyzji, planowanie walki, doprowadzenie zadań bojowych do wojsk, organizacją współdziałania i dowodzenia, wszechstronne zabezpieczenie, zorganizowanie służby porządkowo-ochronnej, itp.

Prowadzenie walki - przebieg działań bojowych pułku w celu wykonania otrzymanego zadania.

Problem - zadanie wymagające pokonania trudności o charakterze praktycznym lub teoretycznym, np.: zadanie bojowe pułku do natarcia.

Pomieszczenie - miejsce prowadzenia zajęć grupowych, np.: sale grupowe, wykładowe, gabinety metodyczne, odpowiednio urządzone i wyposażone.

Skuteczność kształcenia - stopień zbliżenia do założonego celu kształcenia.

Słuchacze - oficerowie studiujący w ASG WP.

Szkolenie - całokształt działalności nauczyciela w toku zajęć, prowadzony w sposób planowy, dla opanowania przez słuchaczy wiadomości, umiejętności i nawyków, kształtującej ich światopogląd, rozwijający ich zdolności poznawcze i zainteresowania zawodowe. W wyższym szkolnictwie wojskowym odpowiednikiem szkolenia jest kształcenie.

Taktyka ogólna - wiodący przedmiot w szkoleniu taktycznym oficerów, zajmujący się teorią i praktyką organizowania i prowadzenia działań bojowych przez pododdziały, oddziały i związki taktyczne.

Temat kształcenia - myśl główna zajęć grupowych, motyw wyrażający treść zajęć.

Termin - zdefiniowany i mający ściśle określony użycie wyraz, którym posługujemy się w jakiejś nauce.

Umiejętność - sprawność w posługiwaniu się odpowiednimi wiadomościami przy wykonywaniu określonych zadań.

Warunki kształcenia - pomieszczenie, w którym urządzone są stanowiska pracy dla nauczyciela i słuchaczy, odpowiednio rozmieszczone i wyposażone.

Wiadomości - informacje świadomie przyjęte przez słuchaczy, przechowane w ich pamięci.

Wiedza - treści utrwalone w umyśle ludzkim w rezultacie gromadzenia doświadczeń i kształcenia.

Wiek słuchaczy - okres w życiu słuchaczy wyrażony latami życia, wzbogacony doświadczeniami w życiu osobistym, społecznym a głównie wojskowym, np.: w momencie rozpoczęcia studiów w ASG WP.

Wykładowca - prowadzący zajęcia grupowe, nauczyciel akademicki, pracownik dydaktyczno-wychowawczy ASG WP.

Zajęcie grupowe - część ćwiczenia grupowego, jednostka dydaktyczna, lekcja, zajęcie programowe.

OPRACOWANIE METODYCZNE ZAJĘCIA GRUPOWEGO NR1 Z TAKTYKI OGOLNEJ
/ Ćwiczenie grupowe nr 102/G Temat: Metody i treść pracy dowódcy pułku, szefów rodzajów wojsk i służb w natarciu. I KWL, KTO ASG WP, Warszawa, 1983 r. /

I. TEMAT: Czynności i treść pracy dowódcy i sztabu pułku w zakresie organizacji natarcia. Analiza zadania i kalkulacja czasu, sformułowanie wstępnego zamiaru i określenie niezbędnych czynności, które powinny wykonać wojska, wydanie wytycznych przez dowódcę pułku dotyczących zarządzeń wstępnych i przygotowania danych do decyzji, przekazanie zarządzeń wstępnych.

II. CELE: Nauczyć słuchaczy:

a/ w roli dowódcy pułku:

- metody i treści przeprowadzenia analizy zadania i określenia niezbędnych czynności do wykonania przez pododdziały,
- sprecyzowania i ogłoszenia wstępnego zamiaru,
- wydania wytycznych dotyczących przekazania zarządzeń wstępnych do pododdziałów i przygotowania danych do decyzji,

b/ w roli szefa sztabu i oficerów sztabu:

- metody i treści kalkulacji czasu oraz zarządzeń wstępnych dla wojsk.

III. ZAGADNIENIA SZKOLENIOWE:

1. Sprawdzenie przygotowania się słuchaczy do zajęć ...10'
2. Kolejność i treść pracy dowódcy i sztabu po otrzymaniu zadania bojowego .....35'/15'
3. Analiza zadania bojowego i określenie niezbędnych czynności do realizacji przez pododdziały .....45'/30'
4. Kalkulacja czasu .....20'/5'
5. Wstępny zamiar działań i wydanie wytycznych przez dowódcę pułku dotyczących zarządzeń wstępnych i przygotowania danych do decyzji .....45'/20'
6. Przekazanie zarządzeń wstępnych .....15'/10'

7. Omówienie zajęcia .....10'/5'

IV. FORMA: Zajęcia grupowe w sali.

V. WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE:

1. Na kilka dni przed zajęciami słuchacze pobierają założenie nr1, mapy 1:50000 / po jednej na grupę z decyzją dowódcy 7DZ /, mapy 1:50000 / po jednej na każdego słuchacza / oraz zestaw materiałów do zajęcia nr 1 i kalkę z sytuacją o 10.00 25.11.

2. W czasie konsultacji wykładowca nakazuje:

- skleić mapy, wrysować sytuację z kalki na mapę,
- przestudiować założenie i „Zestaw materiałów nr 1”,
- przygotować się w roli dowódcy pułku do dokonania analizy zadania, ogłoszenia wstępnego zamiaru, określenie niezbędnych czynności i terminów ich realizacji przez pododdziały, wydania wytycznych dotyczących zarządzeń wstępnych do pododdziałów i przygotowania danych do decyzji oraz roli szefa sztabu pułku do przeprowadzenia kalkulacji czasu i w roli starszego oficera operacyjnego do wydania zarządzeń dla wojsk.

3. Zajęcie prowadzić w następujący sposób:

- przed każdym zagadnieniem dokonać teoretycznego wprowadzenia, w którym uwypuklić metody i treść,
- do referowania zagadnienia wyznaczać słuchaczy,
- w każdym zagadnieniu wykładowca prezentuje osobiście fragment treści,
- po przerobieniu zagadnienia wyjaśnić ewentualne niejasności, udzielić odpowiedzi na pytania słuchaczy i ustosunkować się do ich odpowiedzi,
- w omówieniu zagadnienia podkreślić najważniejsze problemy i metody ich rozwiązania.

VI. PRZEBIEG ZAJĘCIA:

1. Sprawdzenie przygotowania się słuchaczy do zajęcia....10'
Sprawdzić:

- prawidłowość wrysowania położenia wojsk na mapie,
- znajomość założenia.

2. Kolejność i treść pracy dowódcy i sztabu po otrzymaniu zadania bojowego .....35'/15'

Pytanie: Podać kolejność i treść pracy dowódcy pułku po otrzymaniu zadania bojowego?

Odpowiedź: Dowódca po otrzymaniu zadania bojowego: analizuje go, określa zasadnicze czynności do wykonania przez pododdziały i terminy ich realizacji, kalkuluje czas / zleca przeprowadzić kalkulację szefowi sztabu /, ogłasza wstępny zamiar i wydaje wytyczne do zarządzeń wstępnych dla pododdziałów i przygotowanie danych do decyzji przez oficerów rodzajów wojsk i służb, ocenia sytuację / nieprzyjaciela, wojska własne, sąsiadów, sytuację skażeń i zakażeń, wpływ terenu, stanu pogody, pory roku i doby na działanie wojsk /, podejmuje / precyzuje / decyzję, melduje decyzję przełożonemu, organizuje współdziałanie, wydaje wytyczne do zabezpieczenia działań bojowych, stawia zadanie bojowe, zatwierdza decyzję podwładnym i sprawdza przygotowanie wojsk do działań.

Dowódca podejmuje decyzję zwykle na podstawie zadania i oceny sytuacji z mapy. W sprzyjających warunkach precyzuje ją podczas rekonesansu w terenie.

Wykładowca ustosunkowuje się do wypowiedzi słuchaczy i w razie potrzeby osobiście podaje prawidłową odpowiedź. Następnie wykładowca wymienia i omawia obowiązujące metody pracy dowódcy i sztabu nad wypracowaniem decyzji.

Metody pracy dowódcy i sztabu:

1. Czynniki wpływające na metody pracy.....

W czasie przerabiania tego zagadnienia celowo jest posłużyć się schematem lub przeźroczem ze służby sztabów: „Kolejność i treść pracy dowódcy i sztabu nad wypracowaniem decyzji.”

3. Analiza zadania bojowego i określenie niezbędnych czynności do realizacji przez pododdziały.....45' / 30'

Pytanie: Co powinien zrozumieć dowódca analizując otrzymane zadanie?

Odpowiedź: Analizując otrzymane zadanie dowódca powinien zrozumieć zamiar wyższego dowódcy, a szczególnie sposób użycia przez niego broni jądrowej i innych środków rażenia na kierunku działania oraz miejsce i rolę pułku w zadaniu wykonywanym przez wyższy związek taktyczny. / Regulamin walki § 50, s. 33 /

a/ Wprowadzenie teoretyczne do zagadnienia .....10' / 5'

W tej części zagadnienia wykładowca osobiście wyjaśnia słuchaczom:

- co to jest analiza zadania i dlaczego się ją prowadzi,

- co jest przedmiotem analizy zadania / zamiar przełożonego i otrzymane zadanie /,
- na czym polega analiza zadania,
- do jakich wniosków dowódca powinien dojść w analizie zadania / wstępny zamiar, określenie zasadniczych przedsięwzięć i terminów ich realizacji przez pododdziały /,

Na zakończenie tej części zajęcia wykładowca podkreśla, że metoda prowadzenia analizy zadania zależy będzie od:

- wykształcenia dowódcy,
- czasu jakim dysponuje dowódca,
- stopnia szczegółowości otrzymanego zadania,
- osobowości dowódcy,
- stopnia trudności / złożoności / zadania,
- sytuacji w jakiej znajdują się wojska w czasie otrzymanego zadania,
- sposobu przechodzenia wojsk do natarcia i innych wyników,

b/ Analiza zadania .....25' / 20'

Wykładowca podaje:

Czas operacyjny 10.00 25.11

Dowódca 12pz wspólnie z szefem sztabu pułku rozpoczynają analizę zadania bojowego i kalkulację czasu. W tym czasie starszy oficer operacyjny zapoznaje z zadaniem bojowym pozostałych oficerów sztabu i szefów rodzajów wojsk i służb.

Wykładowca osobiście, w roli dowódcy 12pz, przeprowadza fragment analizy zadania. Następnie wykładowca wyznacza kolejno słuchaczy, którzy w roli dowódcy prowadzą dalej analizę zadania.

Przykładowo treść analizy zadania - „Zestaw materiałów do zajęcia nr 1.”

W czasie prowadzenia przez słuchaczy analizy zadania wykładowca zwraca uwagę na: posługiwanie się wskaźnikiem, mapą oraz na zwięzłość i jasność języka, sylwetkę i dykcję słuchacza.

Po przerobieniu zagadnienia wykładowca w dyskusji ze słuchaczami wyjaśnia im niezrozumiałe problemy i omawia węzłowe zagadnienia zwracając szczególną uwagę na metodę i treść przeprowadzenia analizy zadania.

.....

7. Omówienie zajęcia .....-10' /5'

Wykładowca:

- podaje cel zajęcia z wyjaśnieniem podstawowych metod i treści pracy dowódcy, sztabu i szefów rodzajów wojsk i służb, podkreślając konieczność współpracy oficerów sztabu w tym zakresie,

- daje krótką ocenę imienną przygotowania słuchaczy do zajęcia,

- wymienia nieprzygotowanych słuchaczy i daje terminy oraz zakres wiadomości do zaliczenia,

- daje wytyczne dotyczące przygotowania się słuchaczy do następnych zajęć. Nakazuje pobranie „Zestawu materiałów do zajęcia nr 13” - przestudiowanie go i wrysowanie na mapę 1:50000, wniosków z oceny sytuacji.

OPRACOWAŁ

SPRAWDZIŁ

SPRAWOZDANIE Z PRZEPROWADZONYCH BADAŃ METODĄ OBSERWACJI

TEMAT BADAŃ: Metodyka prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I kursu ASG WP

CEL BADAŃ: Uzyskanie danych dotyczących praktyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach.

TEREN BADAŃ: ASG WP;

CZAS BADAŃ: Styczeń 1980-czerwiec 1981.

SKŁAD ZESPOŁU BADAWCZEGO: ppłk ŁAZAREK Józef

ZAGADNIENIA BADAWCZE: Zgodnie z arkuszem obserwacji.

WYNIKI BADAŃ I ICH CHARAKTERYSTYKA:

1. Zgodność prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I kursu ASG WP z instruktążem prowadzonym w Zakładzie Działań Bojowych Pułku Katedry Taktyki Ogólnej ASG WP.

Autor uczestniczył w każdym instruktążu do zajęć grupowych, prowadzonym przez Kierownika Zakładu z wykładowcami KTO ASG WP.

Z reguły instruktąż prowadzony był według układu:

a/ przedstawienie przez autora ćwiczenia: położenia wojsk, zamiaru stron, decyzji ćwiczącego dowódcy pułku,

b/ przedstawienie przez Kierownika Zakładu: przebiegu ćwiczenia, sposobu prowadzenia zajęcia grupowego, podziału czasu na poszczególne zagadnienia szkoleniowe, formy i treści pytań kontrolnych, itp.

c/ pytania wykładowców dotyczące strony merytorycznej i metodycznej zajęcia grupowego.

W czasie wszystkich obserwowanych instruktąży, ich przebieg odpowiadał treści opracowań metodycznych zajęć grupowych.

Obserwacje przeprowadzone we wszystkich badanych zajęciach grupowych potwierdziły, zgodność prowadzenia tych zajęć z instruktążem dla wykładowców.

2. Przebieg zajęć grupowych prowadzonych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I kursu ASG WP.

We wszystkich obserwowanych zajęciach grupowych stwierdzono przebieg zajęć według układu:

- część wstępna,
- część główna,
- część końcowa.

W części wstępnej, nauczyciele po przyjęciu meldunku o stanie grupy, podawali temat zajęć, po czym sprawdzali przygotowanie słuchaczy do zajęć. Zwykle sprawdzenie powyższe obejmowało 2-3 słuchaczy, którzy prezentowali swoje mapy i notatniki, z treścią według wcześniejszych wytycznych wykładowcy. Sprawdzenie obejmowało także znajomość przez słuchaczy założenia taktycznego oraz odpowiedniej literatury dotyczącej treści zajęć. W zakończeniu części wstępnej, wykładowcy podawali zagadnienia szkoleniowe, które będą przerabiane w danym zajęciu grupowym.

Zaobserwowano, że słuchacze mieli spore kłopoty z meldowaniem położenia pułku, znajomością treści regulaminu walki, prowadzeniem mapy roboczej, itp.

Charakterystyczne dla tej części zajęć grupowych było to, że wykładowcy nigdy nie sprawdzali co słuchacze zapamiętali z poprzednich zajęć. Cała działalność nauczyciela skierowana była na treść nowych zajęć grupowych.

W części głównej zajęcia grupowego wykładowcy, przerabiali kolejne zagadnienia szkoleniowe według poniższego przykładu. Np. przy nauczaniu analizy zadania bojowego w roli dowódcy pułku, żądano od słuchaczy zreferowania wypracowanych w czasie nauki rozwiązań, po czym prowadzący zajęcia próbował zainicjować dyskusję wokół wystąpień oficerów. Z reguły nie było żadnych dyskusji. Wykładowcy oceniali układ meldunku, słownictwo, dykcję i zachowanie się słuchaczy przy mapie.

Cechy charakterystyczne przebiegu zajęć grupowych w pomieszczeniach:

- główna uwaga nauczycieli skierowana na zachowanie się słuchaczy przy mapie, przestrzegania układu meldunku, kosztem treści rozwiązań problemów taktycznych,

- nauczyciele nie przestrzegają zaleceń dydaktyki, sugerujących nabywanie przez słuchaczy umiejętności pracy w roli dowódcy pułku,

- słuchacze wykazują słabe zrozumienie miejsca, roli i czynności dowódcy pułku w organizowaniu i prowadzeniu walki,

- słuchacze są skrępowani, przejawiają słabą aktywność, a ich rozwiązania pokrywają się z treścią opracowań metodycznych.

W części końcowej zajęcia grupowego, wykładowcy omawiali jego

przebieg. Podawane były tu cel zajęć, stopień jego realizacji, przygotowanie poszczególnych słuchaczy oraz uzyskane oceny. Słuchaczom, którzy otrzymali oceny niedostateczne, określano termin i zakres materiału do zaliczenia. W zakończeniu podawano stosowne przykłady historyczne lub ćwiczeń z wojskami.

Charakterystyczne dla tej części zajęcia grupowego było to, że nauczyciele nie stawiali słuchaczom zadań do utrwalenia w czasie nauki własnej nabytych wiadomości i umiejętności. Sygnalizowano natomiast treść nowego zajęcia grupowego.

3. Warunki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I kursu ASG WP.

Zajęcia grupowe prowadzone są w pomieszczeniach, w których znajdują się: stoły, krzesła dla wykładowcy i słuchaczy, szafki na dokumenty niejawnne, wieszaki metalowe, tablica szkolna, kreda biała i kolorowa oraz ekran, do wyświetlania foliogramów. Obok tego, znajdują się: rzutnik światła i gniazdka elektryczne, umożliwiające podłączenie magnetofonu.

Stół i pulpit wykładowcy znajdują się na podwyższeniu, dzięki temu zapewniona jest obserwacja wszystkich słuchaczy w grupie.

Każdy ze słuchaczy siedzi przy osobnym stole, umożliwiającym dobrą pracę na mapie.

Z obserwacji wynika, że w zajęciach grupowych prowadzonych w pomieszczeniach prowadzący zajęcia korzystają głównie z map /słuchaczy i własnych / wywieszanych na stojaku metalowym.

Sporadycznie /w kilku przypadkach / korzystano z tablicy szkolnej i kredy, zwykle do zapisania tematu zajęć grupowych.

Ani razu nie stwierdzono wykorzystywania przez prowadzących zajęcia grupowe rzutnika oraz magnetofonu.

Głównym środkiem przekazu w zajęciach grupowych jest słowo wykładowcy.

Wnioski:

1. Zajęcia grupowe w pomieszczeniach prowadzone są zgodnie z instrukcją Kierownika Zakładu Działań Bojowych Pułku KTO ASG WP.

2. Przyjęty przebieg zajęć grupowych w pomieszczeniach / słuchacze referują przygotowane w czasie nauki własnej rozwiązania, wykładowca ocenia wystąpienia i przerabia kolejne zagadnienia / utrudnia

słuchaczom nabycie umiejętności pracy w roli dowódcy pułku w czasie organizowania i prowadzenia walki.

3. Zbyt dużo uwagi w zajęciach grupowych w pomieszczeniach poświęca się wyrabianiu u słuchaczy układu meldunku, pewności referowania, zachowania się przy mapie, kosztem nauczania myślenia przy rozwiązywaniu problemów taktycznych.

4. Poziom przygotowania słuchaczy do studiów w ASG WP wydaje się być zbyt skromny, aby samodzielnie i aktywnie uczestniczyć w zajęciach grupowych prowadzonych w pomieszczeniach .

5. W zajęciach grupowych prowadzonych w pomieszczeniach pomija się stawianie zadań dla słuchaczy dla utrwalenia materiału w czasie nauki własnej oraz nie sprawdza się w kolejnych zajęciach, co z tego zostało w pamięci słuchaczy.

6. W toku zajęć grupowych w pomieszczeniach nauczyciele wykorzystują z reguły: własne słowo i mapę, z pominięciem tablicy szkolnej, rzutnika światła oraz magnetofonu.

ARKUSZ OBSERWACJI

1. Nazwa i charakterystyka obiektu obserwacji.

Metodyka prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I kursu ASG WP.

Obserwacji poddano zajęcia grupowe:

- w roku akademickim 1979/1980- trzy grupy ogólnowojskowe,
  - dwie grupy specjalistyczne,
- w roku akademickim 1980/1981- dwie grupy ogólnowojskowe,
  - dwie grupy specjalistyczne.

Łącznie zbadano prowadzenie dziewięciu zajęć grupowych.

2. Co należało zaobserwować.

2.1. Zgodność prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I kursu ASG WP z instruktażem do ćwiczeń prowadzonym w Zakładzie Działań Bojowych Pułku KTO ASG WP.

2.2. Przebieg zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I kursu ASG WP:

- w ćwiczeniu nr 102 z. 1 i 13,
- w ćwiczeniu nr 104 z. 1 i 4,
- w ćwiczeniu nr 115 z. 1.

2.3. Warunki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I kursu ASG WP.

3. Warunki obserwacji.

Autor jako słuchacz Zaocznego Podyplomowego Studium Pedagogiki Wojskowej przy ASG WP w roku akademickim 1979/1980 hospitał zajęcia grupowe prowadzone przez doświadczonych wykładowców KTO ASG WP.

Pozwoliło to na swobodne prowadzenie obserwacji, bez zwracania uwagi zarówno prowadzących zajęcia grupowe jak i słuchaczy. Była to obserwacja indywidualna, bezpośrednia i bierna. Opracowane wyniki są anonimowe. Dla uniknięcia zbyt subiektywnych spostrzeżeń, autpr po zakończeniu zajęć, w swobodnej rozmowie z wykładowcą mógł się upewnić czy zaobserwowane fakty zostały właściwie zrozumiane.

Równocześnie autor prowadził zajęcia grupowe w grupie łączności I Kursu Wojsk Lądowych ASG WP, w toku których prowadził obserwację: indywidualną, bezpośrednią i aktywną. Jednakże wartość uzyskanych wyników obserwacji, ze względu na duże zaangażowanie emocjonalne / pierwszy rok pracy dydaktyczno-wychowawczej / nie jest zbyt duża.

Badania kontynuowano w następnym roku akademickim 1980/1981.

W roku 1981/1982 w badaniach nastąpiła przerwa, związana z wykonywaniem obowiązków w grupach operacyjnych. Aby upewnić się o aktualnej wartości uzyskanych wyników badań, autor przekonsultował je z wykładowcami taktyki ogólnej, którzy ich aktualność również w następnych latach.

4. Przygotowanie do prowadzenia obserwacji objęło:

4.1. Czynny i bezpośredni udział w instruktażach do zajęć grupowych prowadzonych w KTO ASG WP.

4.2. Przestudiowanie literatury wymienionej w bibliografii.

SPRAWOZDANIE Z PRZEPROWADZONYCH BADAŃ OPINII

TEMAT BADAŃ: Metodyka prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP.

CEL BADAŃ: 1. Uzyskać dane potwierdzające wyniki badań obserwacji
2. Uzyskać dane dotyczące oceny metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach oraz propozycje jej doskonalenia.

TERN BADAŃ: ASG WP.

CZAS BADAŃ: Czerwiec 1982-październik 1982.

SKŁAD ZESPOŁU BADAWCZEGO: ppłk ŁAZAREK Józef.

ZAGADNIENIA BADAWCZE: 1. Opinia kadry dydaktyczno-wychowawczej ASG WP na temat metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach.

2. Opinia słuchaczy II i III KWL ASG WP na temat metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach.

WARUNKI PRZEPROWADZENIA BADAŃ.

Dla uzyskania opinii kadry dydaktyczno-wychowawczej oraz słuchaczy ASG WP wykorzystano ankietę / załącznik nr 6/. Wszyscy respondenci wypełniali ankietę indywidualnie, anonimowo, dysponując czasem od dziesięciu do trzydziestu dni.

Opiniujący z kadry dydaktyczno-wychowawczej ASG WP, wywodzili się w głównej części z KTO i KSZO ASG WP.

Wśród słuchaczy respondenci wywodzili się z sześciu grup ogólnowojskowych i czterech grup specjalistycznych.

WYNIKI BADANIA OPINII:

A. Kadry dydaktyczno-wychowawczej ASG WP.

1. Plusy i minusy w dotychczas stosowanej metodyce prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach.

a/ plusy:

- dobre warunki do sprawdzenia regulaminowej wiedzy słuchaczy - 65%,
- możliwość rozpatrzenia w spokoju problemów taktycznych - 52%,
- bezpośredni kontakt ze słuchaczami umożliwia natychmiastowe reagowanie na błędy słuchaczy - 51%,
- możliwość demonstrowania przez nauczyciela prawidłowych rozwiązań zadań taktycznych - 48%.

b/ minusy:

- zbyt szeroka problematyka zajęć grupowych przy małej ilości czasu powoduje pobieżność nauczania - 85%,
- brak w zajęciach grupowych obrazu przyszłej wojny, stąd nauczanie do wojen minionych - 70%,
- ograniczenie inicjatywy nauczycieli i słuchaczy rozwiązaniami w opracowaniach metodycznych - 62%,
- brak uczenia myślenia taktycznego a szlifowanie formy wystąpień i meldunków - 60%,
- brak indywidualizacji studiowania słuchaczy, stąd kilku zdolnych pracuje za całą grupę - 50%,
- samodzielne rozwiązywanie problemów taktycznych przez słuchaczy w toku nauki własnej, powoduje dużo błędów, stratę czasu i zniechęcenie słuchaczy - 40%

2. Potrzeby i możliwości dalszego doskonalenia metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach.

a/ potrzeby - tak - 100%,

b/ możliwości

- zwiększenie ilości środków poglądowych w zajęciach grupowych - 40%,
- wprowadzenie w każdym zajęciu grupowym elementów ćwiczenia dowódczo-sztabowego - 30%,
- nauczanie zespołowe dla wyrównania poziomu wiedzy słuchaczy - 28%,
- zrezygnowanie z podziału studiów w ASG WP: I rok pułk, II rok - dywizja ale zamiast tego: I rok wiedza, terminologia, metody pracy dowódcy, itp., II rok - problematyka pułku, itd. - 20%,
- Bardziej zindywidualizować nauczanie taktyki ogólnej według potrzeb specjalistów rodzajów wojsk - 15%

3. Najbardziej wydajne metody przygotowania się nauczycieli akademickich do zajęć grupowych w pomieszczeniach.

a/ dyskusja nauczycieli w zespole kolegów nad merytoryczną i metodyczną stroną zajęcia grupowego - 90%,

b/ w miejsce dotychczasowych instruktaży do zajęć grupowych, wprowadzić fragmenty zajęć grupowych

- z wykładowcami w roli słuchaczy, dla pokazania metody nauczania zagadnień szkoleniowych - 60%,
- c/ ciągły kontakt nauczyciela z najnowszą literaturą przedmiotu, studiowanie doświadczeń z wojen lokalnych, ćwiczeń z wojskami, itp. - 15%,
- d/hospitacja zajęć - 5%.
- 4.Propozycja scenariusza-układu prowadzeniach zajęć grupowych w pomieszczeniach.
- a/ obecny układ zajęć grupowych jest dobry - 80%,
- b/ układ prowadzenia zajęć grupowych dostosowywać do celu zajęć -20%.
- 5.Najbardziej wydajne metody przygotowania słuchaczy do zajęć grupowych w pomieszczeniach.
- a/ szczegółowy instruktaż nauczyciela dla słuchaczy ukierunkowany na rozwiązywanie problemów taktycznych - 92%,
- b/ wprowadzenie indywidualnych zadań dydaktycznych dla słuchaczy na naukę własną - 35%,
- c/ samodzielne przygotowanie się słuchaczy - 20%,
- d/ dyżury nauczycieli w czasie nauki własnej - 5%.
- 6.Propozycje przeprowadzenia konsultacji /instruktażu/ ze słuchaczami przed zajęciami grupowymi w pomieszczeniach.
- a/ według dotychczasowego układu - 75%,
- b/ powinny być dwa spotkania nauczyciela ze słuchaczami: - instruktaż 4-5 dni przed zajęciami,
- konsultacja 1-2 dni przed zajęciami. - 35%,
- c/ nie powinno być konsultacji i instruktaży - 30%.
- 7.Potrzeby i możliwości zmiany warunków i środków dydaktycznych w zajęciach grupowych ze słuchaczami w pomieszczeniach.
- a/ wprowadzić w zajęciach grupowych telewizję, filmy szkoleniowe, stoły plastyczne - 50%,
- b/ pozostawić stan obecny - 15%.
- 8.Propozycje prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach.
- a/ podjęcie decyzji
- uczyć myślenia przy rozwiązywaniu problemów taktycznych - 60%,

- według obowiązującego układu - 25%
- b/ meldowanie decyzji
- według obowiązującego układu - 90%,
- c/ uzasadnianie decyzji
- według obowiązującego układu - 70%,

9. Inne propozycje

- a/ w zajęciach grupowych w pomieszczeniach uczyć słuchaczy rozwiązywania zadań taktycznych - 10%,
- b/ doskonalenie metodyki prowadzenia zajęć grupowych widzieć w podniesieniu umiejętności metodycznych nauczycieli ASG WP - 8%,
- c/ planować więcej zajęć grupowych w terenie - 5%.

B. Słuchaczy ASG WP.

1. Plusy i minusy w dotychczas stosowanej metodyce prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach.

a/ plusy:

- dobre warunki do poznawania kolejności i treści pracy dowódcy pułku - 80%,
- uczenie referowania i występowania słuchaczy przed audytorium - 75%,
- zmuszanie słuchaczy do myślenia - 30%.

b/ minusy:

- zbyt szeroka problematyka zajęć grupowych oraz klejenie map, przerysowanie kalek, 2-3 zajęcia grupowe w ciągu jednego dnia, przy skromnej wiedzy słuchaczy, powoduje pobieżne przygotowanie się do zajęć i powierzchowne korzyści z zajęć - 88%,
- samodzielne rozwiązywanie zadań taktycznych w czasie nauki własnej, przy braku wiedzy i umiejętności słuchaczy, rodzi wiele błędów, zniechęcenie a w efekcie sięganie po rozwiązania metodyczne, tzw. „kości” - 80%,
- zajęcia grupowe sprowadzają się do odpytywania słuchaczy, wymagania odpowiedniej formy meldunków, z pomijaniem nauki myślenia - 75%,

- brak wzorów / filmów szkoleniowych / pokazujących pracę dowódcy pułku - 50%,
- zbyt „sztywne” trzymanie się przez nauczycieli rozwiązań metodycznych, stąd niedoceniając rozwiązań słuchaczy - 45%,
- traktowanie w zajęciach grupowych z taktyki ogólnej wszystkich słuchaczy jednakowo / bez względu na specjalność wojskową i przyszłe potrzeby / - 35%.

2. Potrzeby i możliwości dalszego doskonalenia metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach.

- a/ potrzeby -tak - 92%,
- b/ możliwości
- zwiększenie ilości środków poglądowych w zajęciach: filmy szkoleniowe, stoły plastyczne, środki łączności - 75%,
- główne problemy taktyczne rozwiązywać w toku zajęć grupowych pod kierunkiem nauczyciela - 60%,
- wykładowcy nie powinni sztywno trzymać się opracowań metodycznych, a wprost przeciwnie, traktować je jako jedne z możliwych do przyjęcia rozwiązań - 55%,
- mniej zajęć grupowych w jednym dniu - 54%,
- mniej ćwiczeń grupowych w ciągu roku, ale więcej czasu na gruntowne przerobienie promatyki działań bojowych pułku - 35%,
- uczyć specjalistów tego co będzie potrzebne w przyszłości / nie będą dowódcami pz, pcz /, podobnie oficerów ogólnowojskowych / nie będą szefami artylerii, saperów, itp. / - 25%,
- w pierwszym ćwiczeniu grupowym / tzw. „metodycznym” / pokazać wzory myślenia taktycznego, a nie tylko wzory meldunków - 20%,
- usprawnić klejenie map, przerysowanie sytuacji z kalek, a czas poświęcić studiowaniu - 15%,
- uczyć słuchaczy działania w przyszłej wojnie, a nie do wojny minionej - 12%.

3. Najbardziej wydajne metody przygotowania się słuchaczy do zajęć grupowych w pomieszczeniach.

- a/ przygotowanie się w 3-4 osobowych słuchaczy i wspólne rozwiązywanie zadań taktycznych - 50%,
- b/ indywidualne przygotowanie się słuchaczy - 25%,
- c/ konsultacja z wykładowcą w czasie nauki własnej - 7%,
- d/ praca w czasie nauki własnej całej grupy słuchaczy pod kierunkiem wykładowcy - 2%.

4. Propozycje przeprowadzenia konsultacji ze słuchaczami przed zajęciem grupowym w pomieszczeniu.

- a/ prowadzić na 1-2 dni przed zajęciem grupowym z przedstawieniem problemów i metody ich rozwiązania - 60%,
- b/ jak dotychczas / instruktaż/ - 15%,
- c/ wykładowca do konsultacji w czasie nauki własnej - 10%,
- d/ konsultacja nie jest potrzebna - 8%.

5. Potrzeby i możliwości zmiany warunków i środków dydaktycznych w zajęciach grupowych w pomieszczeniach.

- a/ potrzeby -tak - 80%,
- b/ możliwości:
  - wprowadzenie filmów szkoleniowych, stołów plastycznych, telewizji w zajęciach grupowych w pomieszczeniach - 65%,
  - utrzymać w sprawności i wykorzystywać te, które są w pomieszczeniach - 15%.

6. Propozycje prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach:

- a/ podjęcie decyzji
  - uczyć myślenia oraz podejmowania decyzji w czasie zajęć grupowych pod kierunkiem wykładowcy - 55%,
  - praca w zespołach 2-3 osobowych nad podjęciem decyzji w czasie zajęć grupowych - 25%,
  - nauczyć słuchaczy rozwiązywania problemu, a nie układu meldunku - 16%,

- według dotychczasowego układu - 15%.
- b/ meldowanie decyzji
  - w czasie meldowania decyzji przez słuchaczy , większą uwagę zwracać na treść, mniejszą na formę wystąpienia - 40%,
  - według dotychczasowego układu -20%.
- c/ uzasadnianie decyzji
  - dać możliwość słuchaczowi uzasadnienia w całości swojej decyzji - 20%,
  - przy uzasadnieniu decyzji wybrać jej najważniejsze elementy - 18%,
  - według dotychczasowego układu - 16%,
  - pytania o uzasadnienie decyzji powinni zadawać również słuchacze - 10%,
  - wykładowca powinien udowodnić, dlaczego decyzja słuchacza jest „zła”, a ta z rozwiązania metodycznego „dobra ” - 8%.

7. Inne propozycje

- a/ wprowadzić do zajęć grupowych w pomieszczeniach środki łączności, do nauki dowodzenia - 16%,
- b/ uczyć specjalistów z taktyki ogólnej tego, co im będzie przydatne w przyszłości - 15%,
- c/ zajęcia grupowe z taktyki ogólnej prowadzić metodą dyskusji - 15%,
- d/ gdzie jest i komu służy gabinet metodyki w KTO ASG WP? - 5%.

CHARAKTERYSTYKA WYNIKÓW BADAŃ.

1. Respondenci, zarówno kadra dydaktyczno-wychowawcza jak i słuchacze, wypełnili ankiety z dużym zaangażowaniem, poważnie traktując zawarte w nich pytania.

2. Każdy z respondentów wypowiadał się swobodnie na każde pytanie, stąd suma procentów, oznacza ilość propozycji w stosunku do ilości ankiet, np. słuchaczy.

3. Uzyskane wyniki badań kadry dydaktyczno-wychowawczej, autor traktuje jako obiektywne, z tego względu, że respondenci mają duże doświadczenie w prowadzeniu ćwiczeń grupowych, zwłaszcza w KTO i KSZO ASG WP.

Natomiast wyniki badań opinii słuchaczy autor traktuje z wielką ostrożnością, chociaż podobne jak u nauczycieli odpowiedzi, sugerują ich wiarygodność.

4. Cenne w uzyskanych wynikach jest to, że respondenci obydwu badanych grup, dostrzegają w metodyce prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach dużo zalet, widzą wady, a co cenniejsze wysuwają propozycje jej doskonalenia.

5. Wyniki badania opinii sugerują wnioski:

a/ respondenci potwierdzili wnioski z badań metodą obserwacji, z wyjątkiem pkt. 5, dotyczącego stawiania dla słuchaczy zadań na naukę własną, dla utrwalenia materiału w czasie nauki własnej oraz nie sprawdzania w kolejnych zajęciach grupowych, co z tego zostało w pamięci słuchaczy,

b/ należy wyjaśnić w dalszych badaniach:

- jakie jest faktyczne przygotowanie oficerów do udziału w zajęciach grupowych w pomieszczeniach?
- jakie wskazania metodyczne, niezbędne do wzorowego przeprowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach, są dostępne dla nauczyciela taktyki ogólnej Zakładu Działań Bojowych Pułku KTO ASG WP?
- jaka jest faktyczna znajomość przez nauczycieli taktyki ogólnej obiektywnych czynników, wpływających na metodykę prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach?

A N K I E T A

Badanie opinii prowadzone jest dla potrzeb doskonalenia metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP.

Bogate doświadczenie dydaktyczno-wychowawcze adresata będzie bardzo pomocne w realizacji założonych celów badawczach.

Z góry dziękujemy za wypełnienie ankiety.

1. Plusy i minusy w dotychczas stosowanej metodyce prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach.

2. Potrzeby i możliwości dalszego doskonalenia metodyki prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach.

3. Najbardziej wydajne metody przygotowania się nauczycieli akademickich do zajęć grupowych w pomieszczeniach.

4. Propozycje scenariusza - układu prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach.

5. Najbardziej wydajne metody przygotowania słuchaczy do zajęć grupowych w pomieszczeniach.

6. Propozycje przeprowadzenia instruktazu / konsultacji / ze słuchaczami przed zajęciami grupowymi w pomieszczeniach.

7. Potrzeby i możliwości zmiany warunków i środków dydaktycznych w zajęciach grupowych w pomieszczeniach.

8. Propozycje prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach:

a/ podjęcie decyzji

b/ meldowanie decyzji

c/ uzasadnianie decyzji

d/ stawianie zadań bojowych

e/ organizacji współdziałania

f/ organizacji zabezpieczenia działań bojowych

9. Inne propozycje

- 1. Cel
- 2. Zadanie
- 3. Metody
- 4. Wyniki
- 5. Wskazania
- 6. Wnioski

SPRAWOZDANIE Z PRZEPROWADZONYCH BADAŃ DOKUMENTACJI

TEMAT BADAŃ: Metodyka prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP.

CEL BADAŃ: Uzyskać odpowiedź wyjaśniającą powstawanie wad w metodyce prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach.

TEREN BADAŃ: ASG WP.

CZAS BADAŃ: Listopad 1982- listopad 1983r.

SKŁAD ZESPOŁU BADAWCZEGO: ppłk ŁAZAREK Józef

ZAGADNIENIA BADAWCZE: Określenie stanu czynników wpływających na metodykę prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach ze słuchaczami I Kursu ASG WP z taktyki ogólnej:

1. Przedmiot kształcenia.
2. Cele - " -
3. Tematy - " -
4. Metody - " -
5. Wiek słuchaczy.
6. Warunki dydaktyczne.

WARUNKI PRZEPROWADZENIA BADAŃ:

Badaniami objęto dokumentację normującą proces kształcenia, w ASG WP, związanej zwłaszcza z zajęciami grupowymi w pomieszczeniach. Autor sformułował pytania na podstawie uzyskanych wyników badań metodami: obserwacji i badania opinii, adresując je do poszczególnych czynników wpływających na metodykę prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach.

- W toku badań wykorzystano:
1. Plany tematyczne I Kursu ASG WP w roku akademickim: 1982/1983, 1983/1984.
  2. Rozwinięty plan tematyczny I Kursu ASGWP - KTO.
  3. Opracowania metodyczne zajęć grupowych w pomieszczeniach z lat: 1982-1984.

4. Informator dla kandydatów na studia w ASG WP, Warszawa, 1981r.
5. Sprawozdanie z egzaminów wstępnych do ASG WP z lat 1980-1983r.
6. Ankiety słuchaczy I Kursu WWL ASG WP z lat 1980-1983r.

WYNIKI BADAŃ.

1. Badanie planów tematycznych I Kursu ASG WP wskazuje, że przedmiot: taktyka ogólna ma określoną strukturę, która zawiera: wykłady, repetytoria, ćwiczenia grupowe, ćwiczenia dowódczo-sztabowe oraz seminaria. W ciągu I roku studiów na taktykę ogólną przeznaczono:

- ← w grupach ogólnowojskowych - 244 godz.,
- w grupach specjalistycznych - 146 godz.

W czasie przeznaczonym na ćwiczenia grupowe prowadzi się:

- ćwiczenie nr 103 - z problematyki marszu pułku,
- "- nr 102, 104, 113, 115 - z problematyki natarcia,
- "- nr 110 - z problematyki obrony pułku.

We wszystkich ćwiczeniach grupowych z taktyki ogólnej występują zajęcia grupowe w pomieszczeniach, średnio w granicach 50% czasu ogólnego przeznaczonego na ćwiczenia grupowe.

Ćwiczenia grupowe nr: 102, 110, 113, 115 poprzedzone są wykładami o zbliżonej tematyce. Np. przed ćwiczeniem nr 102, „Metody i treść pracy dowódcy i sztabu pułku, szefów rodzajów wojsk i służb w natarciu” prowadzony jest wykład nr 19, „Zasady współczesnej walki ogólnowojskowej”

Zajęcia grupowe w pomieszczeniach z taktyki ogólnej mają z reguły tę samą ilość godzin, zarówno w grupach ogólnowojskowych jak też w grupach specjalistycznych. Zdarzają się także różnice, np. w ćwiczeniu nr 102 - przeznaczono: zajęcia nr 1: grupy ogóln. - 4godziny,
 -"- spec. - 2 -"- .

- Wnioski: 1. Zajęcia grupowe w pomieszczeniach z taktyki ogólnej mają ściśle określone miejsce w strukturze przedmiotu.
2. Różnicowana ilość godzin zajęć grupowych w pomieszczeniach w grupach szkoleniowych w zależności od profilu, sugeruje wykładowcom odpowiednią wymagalność do słuchaczy.

3. Sygnalizowane przez respondentów trudności słuchaczy w recepcji treści zajęć grupowych w pomieszczeniach, należy, być może, upatrywać w przygotowaniu oficerów do studiów w ASG WP lub w sposobie prowadzenia zajęć.

2. Cele i tematy zajęć grupowych w pomieszczeniach.

Zarówno w planach tematycznych I Kursu ASG WP jak i w „Rozwiniętym planie tematycznym”, opracowanym w KTO ASG WP brak jest sformułowanych celów kształcenia. Występują one / cele / dopiero w opracowaniach metodycznych zajęć grupowych.

Np. w ćwiczeniu nr 104/Cz.1, „Organizacja natarcia. Analiza zadania. Zamiar działań. Zarządzenia wstępne - manewr sił i środków na odcinek przełamania” / Opracowanie metodyczne I roku studiów 1982/1983 Taktyka ogólna Cwiczenie nr 104/G. / celem zajęć jest:

- „ Nauczyć słuchaczy:- podejmowania decyzji do natarcia,
- tworzenia przewagi do przełamania. ”

Podobnie sformułowane są cele innych zajęć grupowych w pomieszczeniach.

Tematy zajęć grupowych w pomieszczeniach określone są w planach tematycznych I Kursu ASG WP, z uszczegółowieniem w postaci zagadnień szkoleniowych. Tematy zajęć grupowych obejmują czynności dowódcy pułku : analizę zadania bojowego, kalkulację czasu, zamiar walki, wydanie wytycznych do przekazania zarządzeń wstępnych, ocenę sytuacji, meldowanie decyzji i kierowanie walką. Porównując tematy zajęć grupowych z czynnościami dowódcy pułku w zakresie organizowania i prowadzenia walki, widzimy, że nauczanie taktyki ogólnej obejmuje głównie proces podejmowania decyzji przez dowódcę pułku.

Wnioski: 1. Cele i tematy zajęć grupowych w pomieszczeniach są narzucone nauczycielowi taktyki ogólnej do realizacji normatywnie / w dokumentach /.

2. Lakoniczne w treści cele kształcenia i tematy zajęć grupowych w pomieszczeniach mogą , przy ich niepełnym zrozumieniu, utrudniać nauczycielowi taktyki ogólnej skuteczne prowadzenie zajęć.

3. Głównym celem zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej jest: uczyć słuchaczy umiejętności podejmowania decyzji w roli dowódcy pułku.

3. Metody kształcenia w zajęciach grupowych w pomieszczeniach.

Ani w planach tematycznych, ani w opracowaniach metodycznych zajęć grupowych w pomieszczeniach nie ma wskazówek dla nauczycieli taktyki ogólnej, jakimi metodami należy realizować nakazane cele kształcenia. Pewne związki, dość luźne z metodami kształcenia, ma opis sposobu przerobienia zagadnień szkoleniowych w opracowaniu metodycznym zajęcia grupowego. Np. w sygnalizowanym już Ćw. nr 104 z.1 brzmi tak: „, b/ Analiza zadania - 25 min. Dowódca pz wspólnie z szefem sztabu rozpoczynają analizę zadania bojowego i kalkulację czasu. W tym czasie st. oficer operacyjny zapoznaje z zadaniem bojowym pozostałych oficerów, szefów rodzajów wojsk i służb. Wykładowca w roli dowódcy pz , wyznacza jednego ze słuchaczy i poleca mu przeprowadzenie analizy zadania bojowego. Po wysłuchaniu 1-2 słuchaczy wykładowca podsumowuje wystąpienia słuchaczy, zwracając uwagę na posługiwanie się wskaźnikiem, mapą oraz na zwięźłość i jasność języka, sylwetkę i dykcję słuchaczy ...”

We wskazówkach organizacyjno-metodycznych opracowań metodycznych zajęć grupowych w pomieszczeniach podaje się, że słuchacze przygotowują się do zajęć w czasie nauki własnej, zgodnie z instruktażem, udzielonym przez nauczycieli taktyki ogólnej. W toku zajęć grupowych wykładowcy nakazują słuchaczom zreferowanie wypracowanych samodzielnie w czasie nauki rozwiązań.

Ani w części wstępnej , ani w końcowej części zajęć grupowych w pomieszczeniach nie stwierdzono w żadnym opracowaniu metodycznym zaleceń zadawania słuchaczom zadań ugruntowania nabytych umiejętności w czasie nauki własnej, oraz sprawdzania co z tego zostało w pamięci słuchaczy.

- Wnioski: 1. Pominięte w opracowaniach metodycznych zajęć grupowych w pomieszczeniach metody kształcenia mogą być przyczyną powstawania trudności w działalności dydaktyczno-wychowawczej nauczycieli taktyki ogólnej.
2. Nakazany przebieg zajęć grupowych w pomieszczeniach, a zwłaszcza „ sposób ” przerabiania zagadnień szkoleniowych , przy słabym przygotowaniu słuchaczy do studiów w ASG WP, może bardzo utrudniać realizację celów kształcenia w tych zajęciach.
3. Niepokój wzbudza pomijanie doskonalenie nabytych w to-

ku zajęć grupowych w pomieszczeniach umiejętności.

Wiek słuchaczy.

Kandydaci do studiów w ASG WP mają bardzo zróżnicowaną wiedzę, określaną w sprawozdaniach z egzaminów wstępnych, jako przeciętna. Szczególnie słabe przygotowanie kandydatów uwidacznia się w takich przedmiotach jak: taktyka ogólna, taktyka rodzajów wojsk.

Dominującą grupę wśród kandydatów do studiów w ASG WP stanowią dowódcy kompanii / baterii /. Dla przykładu, w roku akademickim 1983/1984 studia rozpoczęło 143 słuchaczy, z tego 112 to dowódcy kompanii, reszta to dowódcy bp / da /, szefowie sztabu bp, itp.

Przeszkolenie kandydatów po ukończeniu szkoły oficerskiej, obrazuje przykład: w tym samym roku akademickim, co poprzednio - 72ma ukończone WKDO, a pozostali kursy dowódców kompanii / równorzędni /, lub żadnego przeszkolenia.

Wiek słuchaczy kształtuje się w granicach 28 - 37 lat, przy czym najliczniejsza grupa, średnio 65%, ma 30 - 32 lata.

Od kandydatów przystępujących do egzaminów wstępnych do ASG WP wymaga się: kilkuletniego stażu na stanowisku dowódcy bp / da / lub oficera sztabu pułku oraz ukończonego WKDO.

Wniośki: 1. Słuchacze uczestniczący w zajęciach grupowych prowadzonych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej mają zbyt słabe przygotowanie aby sprostać przyjętemu modelowi przebiegu zajęć.

2. Pilnym nakazem staje się postulat uczenia słuchaczy umiejętności pracy w roli dowódcy pułku w toku zajęć grupowych pod kierunkiem nauczyciela akademickiego.

5. Warunki dydaktyczne.

Odpowiedź dotyczącą warunków dydaktycznych prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach uzyskano dzięki kierownictwu Oddziału Szkolenia ASG WP. Na tej podstawie wiadomo, że aktualne warunki zajęć grupowych w pomieszczeniach są dobre i w ciągu najbliższych lat nie będą zasadniczo zmieniane.

WNIOSKI OGÓLNE.

Badanie dokumentacji normującej proces dydaktyczno-wychowawczy w zajęciach grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP sugeruje, że :

1. faktyczne przygotowanie oficerów do udziału w zajęciach gru-

powych jest niższe od zakładanego w uczelni.

2. Opracowania metodyczne zajęć grupowych w pomieszczeniach mają zbyt niewystarczające wskazówki, co do metodycznego prowadzenia tych zajęć.

3. Przyjęty przebieg zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej jest także sprzeczny z faktycznym przygotowaniem oficerów do Studiów w ASG WP.

4. Ważną przyczyną powstawania wad w metodyce prowadzenia zajęć grupowych w pomieszczeniach z taktyki ogólnej ze słuchaczami I Kursu ASG WP jest niedostateczna znajomość i nieprzestrzeganie przez nauczycieli akademickich obiektywnych czynników wpływających na ich działalność dydaktyczno-wychowawczą.

OPIS GABINETU RETORYKI CDO WP

Opracowano na podstawie wywiadu przeprowadzonego z oficerami CDO WP oraz artykułu ppłk. dr. Rusina Z. i kpt. Kąkolewskiego T. „Gabinet retoryki”, zamieszczonego w Przeglądzie Wojsk Lądowych Nr 7/1984 r.

Wychodząc z potrzeb przygotowania nauczycieli i słuchaczy pod względem metodycznym, zwłaszcza w zakresie umiejętności retorycznych, w CDO WP urządzono gabinet retoryki. Nauczyciel akademicki, dowódca, oficer sztabu, słuchacz z racji pełnionych funkcji, muszą często występować i wypowiadać się przed bardzo wymagającym audytórium. Przy czym nie jest obojętny sposób takiego wystąpienia.

Zasadnicze znaczenie dla zachowania zadań gabinetu mają: ekran z lustrami bocznymi i kamerami, mównica z sygnalizatorami świetlnymi, rzutniki, magnetowid, magnetofon, odbiornik telewizyjny, stół z pulpitem sterowniczym. Wszystkie te elementy są odpowiednio rozmieszczone i wzajemnie ze sobą powiązane. Ogólny widok gabinetu przedstawia poniższe zdjęcie.

Ekran jest tak ustawiony w stosunku do mównicy, aby wyświetlane na nim obrazy sprawiały wrażenie bliskiego kontaktu występującego z audytorium.

Z kolei rozmieszczenie luster pozwala na samokontrolę postawy występującego.

Kamery, umieszczone w górnej części ekranu, pozwalają nagrywać na taśmę magnetowidu całość wystąpienia, które może być odtwarzane z wykorzystaniem odbiornika telewizyjnego.

Rzutniki, ustawiony z boku i poza plecami występującego, służą do wyświetlania na ekranie odpowiednich w treści obrazów.

Mównica ustawiona jest centralnie w stosunku do innych urządzeń. Oprócz mikrofonu znajdują się na niej sygnalizatory świetlne, służące do podawania określonych poleceń: „Kończyć”, „Ciszej”, „Głośniej”, „Wolniej”, „Szybciej”.

Całością urządzeń gabinetu steruje się za pomocą odpowiednio wyposażonego stołu. Stanowi on równocześnie miejsce pracy nauczyciela w przypadku prowadzenia zajęć z grupą szkoleniową.

Wyposażenie gabinetu stwarza dogodne warunki do wielowariantowego wykorzystania go w procesie dydaktyczno-wychowawczym. Można z niego korzystać indywidualnie i zespołowo.

W trybie indywidualnym służy przede wszystkim wykładowcom, jako miejsce przygotowania się do zajęć, referatów, itp. Wówczas do kontroli swojej pracy można wykorzystywać lustro, magnetofon, magnetowid, monitor. Pozwala to na korektę swojego zachowania, modulację głosu, analizę tekstu wystąpienia.

W trybie zespołowym można wykorzystać urządzenia do metodycznego doskonalenia nauczycieli, zwłaszcza w działalności instruktorsko-metodycznej. W tym przypadku na zachowanie się oficerów dodatkowo wpływa grupa szkoleniowa i prowadzący zajęcia. Ten ostatni może korygować wystąpienia, wyświetlając obrazy sytuacyjne lub włączając sygnalizatory świetlne rozmieszczone na pulpicie mównicy. Obrazuje to kolejne zdjęcie. W tym celu prowadzący zajęcia dysponuje zestawem różnych przezroczy, wyświetlanych za pomocą rzutnika „Diapol”.

I tak w przypadku prowadzenia zajęć w sposób nieciekawym, mało komunikatywnym, można wyświetlić obraz przedstawiający audytorium zajmujące się „swoimi sprawami”, znudzone lub drzemiące.

Gdy reakcja występującego jest właściwa- wyświetla się obraz wskazujący na duże zainteresowanie odbiorców. Natomiast w razie potrzeby wniesienia poprawek dotyczących tonacji lub szybkości przekazu, włącza się sygnalizator z odpowiednim napisem, np.: „, Wolniej”.

W gabinecie retoryki można także prowadzić zajęcia grupowe. W tym względzie gabinet okazuje się przydatny w kształceniu pionu dowódczego i sztabowego. Słuchacz ma możliwość wykrycia swoich przywar językowych, często na codzień niedostrzegalnych i eliminowania ich poprzez systematyczny trening. W kształceniu słuchaczy dobre wyniki można osiągnąć w nauczaniu wystąpień, związanych ze składaniem meldunków, stawiania zadań, itd.

Praktyka wykorzystania gabinetu retoryki w CDO wskazuje na potrzebę doskonałego posługiwania się jego urządzeniami, zgodnie z przeznaczeniem i właściwościami technicznymi.

Okazuje się również, że w obecnym układzie zajęć grupowych w pomieszczeniach jest za mało czasu, aby w nauczaniu zagadnień szkoleniowych wykorzystać np.: nagranie telewizyjne z wystąpieniem słuchaczy do natychmiastowego omówienia przez wykładowcę. Wymaga to przeanalizowania pod tym kątem potrzeb i możliwości zmian ilości czasu przeznaczonego na poszczególne zajęcia i zagadnienia szkoleniowe.

